

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล

๒.๓ การปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปีตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังจะนำมากล่าวเป็นตัวอย่างดังนี้

นักวิชาการได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าหากย้อนกลับไปในอดีตครั้งในอดีตสังคมชนบทไทยดั้งเดิมเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเศรษฐกิจพื้นฐานเป็นการผลิตเพื่อยังชีพสำหรับการบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิตสำหรับดำรงชีพมาจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวชนบทมีความใกล้ชิดผูกพันและตระหนักในสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงออกในรูปของความเชื่อและพิธีกรรมที่เอื้อต่อการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาตินอกจากนั้น ความสัมพันธ์หลักในชุมชนยังเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติซึ่งสอดคล้องต่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งการแบ่งปันผลผลิตการพึ่งพาอาศัยกันในด้านต่าง ๆ ลักษณะทั้งหมดนี้จึงทำให้ชนบทไทยในอดีตดำรงอยู่อย่างสงบและพึ่งพาตัวเองได้และมีความพอเพียงตามอัตภาพโดยสามารถสืบทอดเอกลักษณ์ดังกล่าวต่อเนื่องอย่างมีขดสายตลอดมาเป็นเวลาหลายร้อยปี การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของชนบทเกิดขึ้นเมื่อสังคมไทยเข้าสู่กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงประเทศมหาอำนาจใช้อำนาจทั้งในรูปความรู้ทางวิชาการโครงการความช่วยเหลือต่าง ๆ เข้ามา

กรอบจำเพื่อสร้างความหมายของคำว่า “การพัฒนา (Development)” และ “ด้อยพัฒนา (Underdevelopment)” ทั้งนี้เพื่อจัดแบ่งประเภทของประเทศต่าง ๆ ออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่ยังด้อยพัฒนาประเทศไทย ถูกให้ความหมายว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาทำให้เกิดกระแสความต้องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตกจนในที่สุดได้ผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบด้วยการมีแผนพัฒนาที่ชัดเจนเป็นครั้งแรกคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๐๔ เมื่อเวลาผ่านไปผลจากการใช้แนวทางพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยเป็นอย่างมากในทุกด้านสำหรับผลด้านบวกนั้นได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจความเจริญทางวัตถุและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัยหรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้นแต่ผลด้านลบก็เหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนชนบทหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้น้อยและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไปถึง คนชนบทหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้น้อยในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังก่อให้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรม การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าการส่งออกและการขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้านทั้งการพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลงรวมทั้งภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาเริ่มถูกกลืนเลือนสูญหายไป สิ่งสำคัญก็คือความพอเพียง (Self-sufficiently) ในการดำรงชีวิตอันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความอิสระในการกำหนดชีวิตของตนเองรวมทั้งศักยภาพในการควบคุมจัดการให้ได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ ซึ่งเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิมต้องถูกระบบกระเทือนจนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจขยายตัวแบบฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดีผลที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดคำถามและข้อสงสัยต่อแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกที่เชื่อมาแต่เดิมว่าถูกต้องเหมาะสมว่าแท้จริงแล้วแนวทางพัฒนาเช่นนี้ยังคงถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยต่อไปหรือไม่ แม้ในแวดวงการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการและปัญญาชนก็พบความเกิดกลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ “โต้แย้งทฤษฎีความทันสมัย” เช่น ทฤษฎีพึ่งพิง แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น^๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปีโดยพระราชทานครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์^๒ โดยทรงเน้นถึงแนวทางการพัฒนาประเทศที่จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นโดยสร้าง

^๑ พระสมบุรณ์ ปุณณปัญโญ, “บทบาทของพระสงฆ์วัดพระบรมธาตุคุดอยผาแล้ม ในการส่งเสริม และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

^๒ อภิชาติ พันธุ์เสน และคณะ, โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

พื้นฐานความพอดี พอกิน พอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อนและใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อความจำเป็นพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทาง เศรษฐกิจที่สูงขึ้นตามลำดับและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมไทย รอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่าง มั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยของอัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิม พระชนมพรรษา ดังนี้

“พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า พอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าประเทศ ใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียน คนอื่น”^๓

โดยความคิดเห็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๗ มีความตอนหนึ่ง ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลัก วิชาการเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทาง เศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการ เดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะ เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้นซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุดดังเห็นได้ทั้ง อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้”^๔

จากหนังสือ “๒๐๙ คำสอนพอเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นหนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิม ฉลองพระชนมายุ ๘๑ พรรษา ได้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้กล่าว ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง สายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัย

^๓“พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.pcru.ac.th/kings/project4.php> [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^๔พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ, อ้างอิงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ หน้า ๑๒๕.

ความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^๕

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ^๖ นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ในหนังสือ “ใต้เบื้องพระยุคลบาท” ว่าพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งมาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและประโยคหนึ่งที่ทรงอธิบายว่า หัวใจก็คือคำว่าพอ เศรษฐกิจพอเพียงก็คือคำว่าพอ คุณจะมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนมาตรฐานความพออย่างไร ความพอก็คือคำว่าพอประมาณ ความพอประมาณ พระองค์ขยายความต่อไปอีก พอประมาณคือพอแต่จำเพาะตัวเองที่หากินได้อย่างมีเหตุมีผลด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจึงไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่นเขา แขนอนมาตรฐานแต่ละคนไม่เหมือนกันไม่ใช่ทุกคนจะให้จนเหมือนกันหมดนั่นก็ไม่ใช่ชีวิตจริงบางคนมาตรฐานมีสมบัติเกาหินอะไรก็โชคดีไปมาตรฐานก็อยู่แค่นี้อีกคนกินแต่เงินเดือนจริง ๆ มาตรฐานก็อยู่แค่นี้แต่ทุกคนต้องมีมาตรฐานเส้นระดับพอดีของตัวเองก็ต้องสร้างมาให้ได้แล้วยึดตรงนั้นเป็นหลัก ซึ่งภาษาทางพุทธเราก็สอนอยู่แล้วเส้นทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา คือไม่หยอนไม่ตึงเกินไปเหมาะสมแต่ละคน^๗ รวมถึงการศึกษาระบบเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีตว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ ผลิตพืชผลพืชพันธุ์ไว้เพื่อกินเพื่อใช้เองไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอกมีความผูกพันกันสูงช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความพอเพียงในตนเองนับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญและไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน เป็นต้น^๘

นักวิชาการได้กล่าวสรุปถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เปรียบเสมือนเครื่องยนต์ที่สามารถขับเคลื่อนไปได้และสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดความปรารถนาและพฤติกรรมตลอดจนการประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตอันมีเหตุผลโดยมี

^๕ ดร.พิศิษฐ์ ใจทยักัง, ๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๓.

^๖ กัญญารัตน์ กิ่งก้า, “ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านม่อนหินแก้ว ตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^๗ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, ใต้เบื้องพระยุคลบาท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐๓.

^๘ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ลักษณะที่เป็นนามธรรมอยู่มากและสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตามกรณี ซึ่งความประมาณอาจหมายถึงระดับปานกลาง

๒. ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง เป็นหลักที่มีความคิดลึกซึ้งซึ่งเป็นความมีเหตุผลที่มีผลที่ยืดคนชุมชนและประเทศชาติเป็นจุดศูนย์กลางซึ่งอาจจะต้องพิจารณาปัจจัยรอบด้าน ตัวอย่าง เช่น เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความอิสระเสรี การพึ่งพาตนเองได้ ฯลฯ

๓. การมีภูมิคุ้มกัน (Immunity) หมายถึง การมีสภาพที่พร้อมต่อการถูกกระทบจากสิ่งเร้าต่าง ๆ กล่าวคือ “การมีภูมิคุ้มกัน” เป็นศัพท์ทางการแพทย์ที่ถูกนำมาอธิบายถึงสภาพร่างกายที่สามารถต้านทานเชื้อโรคที่เข้าร่างกายโดยมีการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อที่จะลดหรือควบคุมความเสี่ยง (Risk) ต่อปัจจัยที่เข้ามากระทบไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคจนต้องเกิดความสูญเสียตามมา ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันจึงเป็นกระบวนการป้องกันตนเองเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเสี่ยงนั้น^๙ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการถูกนำมาใช้โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงนำมาเป็นแนวทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อรับมือกับการความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากการเฝ้าสังเกตโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตลอด ๕๘ ปีของพระองค์ที่ครองราชย์ นอกจากนี้ยังได้ระบุหลักการนี้ว่าได้นั้นถึงทางสายกลางที่เป็นเส้นทางหลักสู่การเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ธุรกิจ และในชุมชนโดยเฉพาะหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียในปี ๑๙๙๗ ที่องค์กรธุรกิจจำนวนมากในประเทศไทยได้ล้มละลาย พระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวิธีการสู่การก้าวไกลทางเศรษฐกิจให้กลับคืนมาสู่ความยั่งยืนได้อีกครั้งหนึ่ง^{๑๐} นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๑}

^๙ จรัญ จันทลักษณ์, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกษตรยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๑๐} Avery, G.C., **Leadership for sustainable futures : Achieving success in a competitive world**, Cheltenham, (UK and Northampton, MA, USA : Edward Elgar, 2005), p. 12.

^{๑๑} โกษม วัฒนชัย, “เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ “เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา”, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูลที่มา: [http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco\[1\].pdf](http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco[1].pdf) [๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

ปิตินซ์ ไสลบาท ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าคำว่า “เศรษฐกิจ พอเพียง” นี้มีความหมายว่าเป็นวิธีการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเองให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขายหากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียวแต่ต้องคิดที่จะผลิตสินค้าและบริการเพื่อตนเองได้ บริโภคด้วยนอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและพอใจการบริโภคพร้อมกันนั้นก็ร่วมมือกันในกลุ่มหรือสหกรณ์และให้ประสานงานกับเอกชนภายนอกด้วย เพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งขึ้นอีก^{๑๒}

กล่าวโดยสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นน่าจะมองได้ ๒ ลักษณะใหญ่คือ ๑) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมืองรัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ ๒) เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีสุขภาพเสรีภาพไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่มุ่งให้ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตที่พอดี พออยู่พอกิน พอใช้ ไม่ให้เดือดร้อนทั้งตัวเองและผู้อื่นโดยที่จะต้องสร้างพื้นฐานแก่ตัวเองให้ดีเสียก่อน ไม่มุ่งหวังความเจริญแต่เพียงอย่างเดียวตั้งอยู่ในทางสายกลางมีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตอดทนขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพสุจริต รู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักการประมาณ ตนเองและดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล อาศัยตนเป็นที่พึ่งแห่งตนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มในชุมชน และดำรงชีวิตให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน

จากความหมายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลความหมายหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายหลักที่นักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อนักวิชาการ	ความหมายหลัก
ดร. พิธิษฐ์ โจทย์ กิ่ง, (๒๕๕๑, หน้า ๒๔๓.)	๑. ความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน

^{๑๒} ปิตินซ์ ไสลบาท, "การจัดการฐานทรัพยากรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านนาผาย ตำบลหัวเรือ อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม", วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๕๐).

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมายหลัก
พิศิษฐ์ โจทย์กิ่ง, ดร., (๒๕๕๑, หน้า ๒๔๓.)	ความเพียร มีสติ มีปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม
กัญญา รัตน์ กิ่งก้า, (๒๕๕๔, หน้า ๓๐๓.)	๒. ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ
สุเมธ ตันติเวชกุล ดร., (๒๕๔๔, หน้า ๓๐๓.)	๓. หัวใจก็คือคำว่าพอ เศรษฐกิจพอเพียงก็คือคำว่าพอ คุณจะมีชีวิตที่ได้อยู่บน มาตรฐานความพอ ความพอก็คือคำว่าพอประมาณ ความพอประมาณ มีเหตุมีผลด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต้องมีมาตรฐานเส้นระดับพอดีของตัวเอง คือ ต้องสร้างมาให้ได้แล้วยึดตรงนั้นเป็นหลักเส้นทางสายกลางมัชฌิมาปฏิบัติคือ ทางสายกลางคือไม่หยอนไม่ตึงเกินไปเหมาะสม
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, (๒๕๔๐, หน้า ๑.)	ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ ผลิตพืชผลพืชพันธุ์ไว้เพื่อกินเพื่อใช้เองไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอกมีความผูกพันกันสูงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความพอเพียงในตนเองนับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญและไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน
จรัญ จันทลักขณา, (๒๕๔๙, หน้า ๙.)	สร้างภูมิคุ้มกันจึงเป็นกระบวนการป้องกันตนเองเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยความเสี่ยงนั้น
Avery, G.C., (2005, p. 12.)	แนวทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อรับมือกับการความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ได้เน้นถึงทางสายกลาง ที่เป็นเส้นทางหลักสู่การเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ธุรกิจและในชุมชน
เกษม วัฒนชัย, [ออนไลน์], [๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐].	ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
ปิดิณซ์ ไสลบาท, ๒๕๕๐.	เป็นวิธีการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเองให้ พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้างมิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียวแต่ต้องคิดที่จะผลิตสินค้าและบริการเพื่อตนเองได้บริโภคด้วย

๒.๑.๒ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

จากวิกฤตภาวะทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีได้นิ่งนอนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากแต่พระองค์ทรงตระหนักและห่วงใยในทุกข์สุขของราษฎรไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำรัสเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้นทั้งนี้ พระองค์ทรงใช้การยกตัวอย่างของการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นการปูพื้นฐานให้เห็นภาพอันเป็นที่มาของการเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ อีกทั้งพระองค์ทรงให้สติในการกลับไปทบทวนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเห็นได้จากคำพูดที่ว่า “การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกินหมายถึง อิ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง” พระองค์ทรงขยายความหมายของเศรษฐกิจแบบพอเพียงไว้ว่า “ความพอเพียงนี้ ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวต้องผลิตอาหารของตนจะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป” และทรงแนะวิธีการแก้ไขไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนที่กำลังเผชิญวิกฤตการณ์นี้คือ “ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแต่แค่ครึ่งก็ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้” หลังจากนั้นแนวคิดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้รับการขานรับและนำไปปฏิบัติใช้กับหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยแต่อย่างไร ก็ยังมีคนบางส่วนที่ไม่เข้าใจแนวคิดและนำไปตีความหมายที่ผิดรวมถึงคนโดยส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรเท่านั้นทั้งที่แนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้ดังนี้ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายความหมายและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่พระองค์ทรงเน้นย้ำในเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ ปีพ.ศ. ๒๕๔๐ คือ “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทำทั้งหมดหรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอและการทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้นไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของ การกระทำวิธปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ต้องทำทั้งหมดและขอเตือนว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ถ้าครอบครัวหนึ่งหรือแม้หมู่บ้านหนึ่งทำเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละหนึ่งก็จะเป็นการถอยหลังถึงสมัยหิน” นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมไว้อีกคำว่า “พอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่งมีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้นแต่มีความหมายว่าพอมีพอกินพอมีพอกินนี้แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

พอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีประเทศไทยสมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกินจึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของ เศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง” ความพอเพียงในความหมายของพระองค์มิได้จำกัดแค่พอเพียงในการกระทำเท่านั้น หากยังรวมถึงพอเพียงทางความคิดและจิตใจด้วย “คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่าพอประมาณไม่สุดโต่งไม่โลภอย่างมากคนเราก็อยู่เป็นสุขพอเพียงอาจจะมีมากอาจจะมีของ หูหรรษาได้แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพฉะนั้นควรที่จะปฏิบัติสิ่งที่พอเพียงทางความคิดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ทางกายเท่านั้นความพอเพียงในความคิดก็คือแสดง

ความคิดของตัวความเห็นของตัวและปล่อยให้อีกคนพูดบ้านและมาพิจารณาว่าที่เขาพูดกับที่เราพูด อันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่องถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูดกันโดยไม่รู้เรื่องกันก็จะกลายเป็นทะเลาะในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหาย ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล”

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ มีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้^{๑๓}

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

๓) คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับที่พอประมาณ

ความมีเหตุผล คือการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕) แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านทั้งด้าน

^{๑๓} รัตน์ แก้วเสน, “การวางแผนระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่สมดุลด้วยตารางวางแผนเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินงานทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงคือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเกาเกี่ยวสัมพันธ์กันเหมือนเป็นห่วง ๓ ห่วง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้กับคุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขอีก ๒ เงื่อนไขได้แก่

ความมีเหตุผล โดยเน้นการปรับกิจกรรมและการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับภูมิสังคม การที่ภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทยเหมาะสมกับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์และประชากรมีความชำนาญเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม มีเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนอาชีพเกษตรกรรม และความต้องการอาหารของโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญสำหรับประเทศ เปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เราต้องพึ่งพิงเงินทุน เทคโนโลยีและการบริหารจัดการจากต่างประเทศ

ความพอประมาณ ในการทำกิจกรรมหรือลงทุนธุรกิจต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความสามารถด้านการบริหารจัดการของผู้จะลงทุน ความพร้อมของเงินทุนและเทคโนโลยี ซึ่งควรจะต้องมีประสบการณ์ในการบริหารกิจกรรมหรือธุรกิจที่จะดำเนินการต้องมีเงินทุนเพียงพอหากจะต้องกู้เงินก็ให้เป็นส่วนน้อยและมีความมั่นใจว่าจะใช้คืนเงินกู้ได้ และต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปรับปรุงเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง

การมีภูมิคุ้มกัน เราต้องสร้างภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายทุนที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาแล้วไม่ให้เกิดอีก ต้องแก้ไขการที่พึ่งตัวเองไม่ได้ ด้านพลังงานและการที่ไม่สามารถเรียนรู้หรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เราต้องมีภูมิคุ้มกันความโลภของเราเอง ไม่ให้ความโลภที่ต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิตทำให้เราต้องใช้ปุ๋ยใช้ยาฆ่าแมลงในภาคการเกษตร ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง โดยมีเงื่อนไขดังนี้

ความรอบรู้ ต้องรู้ทันโลก รู้เขารู้เรา เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ซึ่งผู้ที่เอาใจใส่ที่จะรับรู้และสามารถประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดีจะได้เปรียบ

ความรอบคอบ การคิดอย่างรอบคอบต้องเข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยและ คาดการณ์ได้ว่าการกระทำของเราหรือผลกระทบของการกระทำของคนอื่นมีเหตุและปัจจัยที่จะมีผล ต่อเราอย่างไร ต้องมีการวิเคราะห์เหตุปัจจัย หรือสถานการณ์ที่เป็นไปได้หลายๆ สถานการณ์และ เตรียมหาวิธีการรับมือกับผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ความสุจริตให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมตลอดเวลาการมีสติปัญญา หากขาดสติก็ขาดทุกอย่าง สติอาจขาดได้ง่ายๆ จากการเสพติดหรือสุรา การขาดสติทำให้ทางปฏิบัติ ทั้งกาย วาจา และใจเสื่อมเสียไปด้วย สมาธิไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด แก้ปัญหาไม่ได้ การงานก็ไม่สัมฤทธิ์ผล^{๑๔} เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน คือ

ประการที่ ๑ พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

ประการที่ ๒ จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก

ประการที่ ๓ สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและ ทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหารได้สิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน

ประการที่ ๔ ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประการที่ ๕ ปัญหาความพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่าง ต่อเนื่อง

ประการที่ ๖ อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชน ที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐาน ทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

ประการที่ ๗ มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่บูบวบเดียวจนเดียวรววยแบบกะทันหันเดียว ตกงานไม่มีกินไม่มีใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือความเป็นปกติและยั่งยืนซึ่งเรา อาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น

-เศรษฐกิจพื้นฐาน

-เศรษฐกิจสมดุล

-เศรษฐกิจบูรณาการ

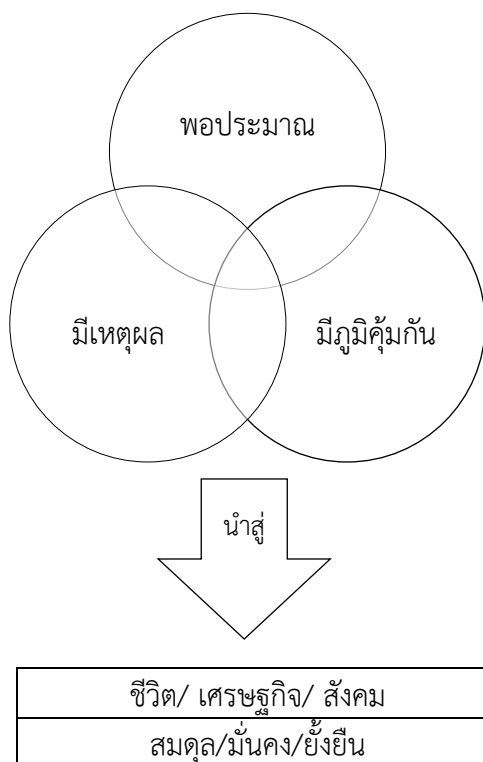
-เศรษฐกิจศีลธรรม^{๑๕}

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้ง่ายๆ คือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข อันประกอบไปด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้ มีคุณธรรมซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ดังรูปภาพต่อไปนี้^{๑๖}

^{๑๔} พงพิสิษฐ์ วิเศษกุล, เศรษฐกิจเขียวและใส, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๕.

^{๑๕} อภิชา ที่รัก, ทางรอดในภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ดอกระวีวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๖-๑๖๘.

^{๑๖} สรรเสริญ วงศ์ชูม, เศรษฐกิจพอเพียง: พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๖.

แผนภาพที่ ๒.๑ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๗}

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไป และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล คือ การคิดทบทวนอย่างรอบคอบต้องพิจารณาจากเหตุทุกอย่างที่เกี่ยวข้องและยังต้องคำนึงถึงผลที่ตามมาด้วย

มีภูมิคุ้มกันในตัวเอง หมายถึง การรู้จักจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในอนาคต การเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนความหมายของ ๒ เงื่อนไข

ความรู้ คือ ความรอบรู้ในสิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้และรอบด้านมีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณาเพื่อวางแผน ไม่หือหาว หุนหันพลันแล่น มีความระมัดระวังใช้ความรู้ให้เหมาะกับกาลเทศะ

คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตรู้จักการแบ่งปันไม่โลภ และไม่ตระหนี่ เป็นคนเก่งอย่างเดียวไม่พอต้องเป็นคนดีด้วยความเก่งและความดีของเราจะเอื้อประโยชน์แก่ตัวเราและสังคม

^{๑๗} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พระไตรปิฎก** ฉบับสำหรับประชาชน ตอน ว่าด้วยพระสูตร, หน้า ก.

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี โดยหลักแนวคิดของการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือความพอประมาณ ความมีเหตุผลและภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีคุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้น ต้อง อาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต^{๑๘}

ส่วน ๒ เงื่อนไข คือ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบไปด้วยเงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต “เศรษฐกิจพอเพียงจริง ๆ คือ หลักการดำเนินชีวิตที่จริงแท้ที่สุด กรอบแนวคิดของหลักปรัชญามุ่งเน้นความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาอันมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ สามารถประยุกต์ใช้ในทุกระดับ ตลอดจนให้ความสำคัญกับคำว่าความพอเพียงที่ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้เงื่อนไขของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม” “หากทุกฝ่ายเข้าใจกรอบแนวคิดคุณลักษณะค่านิยมของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแจ่มชัดแล้วก็จะง่ายขึ้นในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและจะนำไปสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลและ

^{๑๘} ปริญญา พิบูลย์สุราวุธ, เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมความรู้และเทคโนโลยี^{๑๙}

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานความคิดที่สำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม ควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกิน รู้จักใช้และตามความจำเป็นในการดำเนินชีวิต^{๒๐}

บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำโดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและยังเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจของระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัย ทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

^{๑๙} จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกคน วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๖, ๒๕๔๗ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ, ๒๕๔๘, หน้า ๒๙ - ๓๐.

^{๒๐} สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

๒) เจื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติที่จะให้เกิดผลในการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๑}

กล่าวโดยสรุปว่า ปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจ พอเพียง ซึ่งมีฐานความคิดที่สำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคมควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาความคิดและ จิตใจของคนให้รู้จัก กิน รู้จักใช้และตามความจำเป็นในการดำเนินชีวิตการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการ วางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

จากหลักแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อนักวิชาการ	หลักแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
รัตนา แก้วเสน, ๒๕๕๔.	๑. การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ
พงษ์สิริภูฏ วิเศษกุล, (๒๕๕๑, หน้า ๑๗๕.)	๒. เศรษฐกิจพอเพียงคือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และ การมีระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันเหมือนเป็นห่วง ๓ ห่วง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ กับคุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขอีก ๒ เงื่อนไข
อภิชา ที่รักษ์, (๒๕๕๑, หน้า ๑๖๖-๑๖๘.	๓. แนวทางหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๗ ประการ ดังนี้ ประการที่ ๑ พอเพียงสำหรับทุกคนทุกคนควรจะไม่ใช้เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน ประการที่ ๒ จิตใจพอเพียงทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้

^{๒๑} บำรุง สุขพรรณ และบัว พลรัมย์ , “กลยุทธ์ความสำเร็จในการเผยแพร่ธรรมะที่แฝงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (คณะนิเทศศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐-๑๑.

ตารางที่ ๒.๒ (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	หลักแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อภิชา ทิรัณย์, (๒๕๕๑, หน้า ๑๖๖-๑๖๘.	ประการที่ ๓ สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหารได้สิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน ประการที่ ๔ ชุมชนเข้มแข็งพอเพียงการรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ประการที่ ๕ ปัญหาความพอเพียงมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ประการที่ ๖ อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียงวัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง ประการที่ ๗ มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่ুবวบ เดียวคนเดียว รวยแบบกะทันหันเดียวตงงานไม่มีกินไม่มีใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี
สรเสรีญ วงศ์ชอุ่ม,(๒๕๔๔, หน้า ๖.)	๔. แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุป ง่ายๆ คือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข อันประกอบไปด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน
ปริยานุช พิบูลย์สรารุณ, (๒๕๕๐, หน้า ๑๐)	๕. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต
จิราญ อิศรากร ณ อยุธยา(๒๕๔๘, หน้า ๒๙ – ๓๐).	๖. การนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และจะนำไปสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ตารางที่ ๒.๒ (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	หลักแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, (๒๕๕๒ หน้า ๒๒).	๗. ปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจ พอเพียง ซึ่งมีฐานความคิดที่สำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม ควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาความคิดและ จิตใจของคนให้รู้จักกิน รู้จักใช้และตามความจำเป็นในการดำเนินชีวิต
บำรุง สุขพรรณ และ บัว พลรัมย์ (๒๕๕๒, หน้า ๑๐-๑๑).	๘. การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

๒.๑.๓.การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ

ทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึกมีความศรัทธา เชื่อมั่นเห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป

แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อนด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเองและอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว^{๒๒}

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว แนวทางปฏิบัติโดยเริ่มจากตัวเองก่อนด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด ละ เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่ารู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชนและสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง**, หน้า ๑๑.

ความพอเพียงในชุมชน แนวทางปฏิบัติคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชนสวัสดิการชุมชนการช่วยเหลือรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยรวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเหมาะสม^{๒๓}

ความพอเพียงระดับประเทศ แนวทางปฏิบัติเน้นการบริหารจัดการประเทศโดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้แลคุณธรรมในการดำเนินชีวิตมีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดความพอเพียงนำสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบไป

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมพัฒนาในการดำเนินชีวิตของประชาชนไว้ว่า “ความพอเพียง” ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับต่าง ๆ นั้น ต้องมีพื้นฐาน คือ การพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาถึงความพอเพียงในการดำเนินชีวิตทุกอย่างก้าวได้แก่

๑) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่จ่ายเกินตัวไม่ลงทุนเกินขนาดคิดและวางแผนอย่างมีเหตุผล และคุณธรรม รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม สัมฤทธิ์ผลและทันต่อเหตุการณ์

๒) ด้านจิตใจ เข้มแข็ง กตัญญู มีความเพียร มีจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีคุณธรรมอันมั่นคง สุจริต จริงใจ คิดดี ทำดี แจ่มใส เอื้ออาทร แบ่งปัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

๓) ด้านสังคมและวัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานสัมพันธ์รู้รักสามัคคี เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดประหยัด และรอบคอบ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และคงอยู่ชั่วลูกหลาน

๕) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมตามภูมิสังคม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน^{๒๔}

สรุปได้ว่า จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาได้อย่างสมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ผสานกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวคิดที่เริ่มขึ้นจากพระราชดำริของ

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๒๔} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, "เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร", พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๓.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีนักวิชาการหลายท่านให้ความคิดเห็นสนับสนุนพร้อมทั้งได้อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ภายนอกชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนา แก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรมเป็นการพัฒนา “เศรษฐกิจประชาชน” และ “สังคม ชนบท” ให้มีความสำคัญกับการรวมกลุ่มและความร่วมมือของประชาชนใน “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

จากหลักการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓

ตารางที่ ๒.๓ หลักการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ

ชื่อนักวิชาการ	หลักการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , (๒๕๕๔ หน้า ๑๑).	๑. แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อนด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเองและอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรมกินอยู่ตามอัตภาพพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัวไม่ลงทุนเกินขนาดดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, (๒๕๔๘, หน้าที่ ๒๒-๒๓).	๒. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมพัฒนาในการดำเนินชีวิตของประชาชนไว้ว่า “ความพอเพียง” ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับต่าง ๆ นั้นต้องมีพื้นฐานคือการพึ่งตนเองได้โดยพิจารณาถึงความพอเพียงในการดำเนินทุกอย่างก้าวในการดำเนินชีวิต

๒.๑.๔ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ

สังคมไทยจะยั่งยืนได้ด้วยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติได้อย่างแพร่หลายและกว้างขวาง นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมในหลากหลายมิติแบบบูรณาการไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพึ่งตนเองความมีจริยธรรมโลกาภิวัตน์และการบริหารประเทศ ซึ่งล้วนเกี่ยวกับการตัดสินใจในทุกระดับในทุกภาคส่วนชุมชนประชาชน ธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และการเมืองให้ถูกทิศถูกทางอันจะนำไปสู่พัฒนาการอย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป^{๒๕}

^{๒๕} กาญจนา บุญยัง และคณะ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

นักวิชาการได้เปรียบเทียบสาระสำคัญของการประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง/พึ่งตนเองกับการค้าเสรี/ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ดังนี้^{๒๖}

ตารางที่ ๒.๔ การเปรียบเทียบสาระสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยม

ประเด็นการพัฒนา	เศรษฐกิจพอเพียง/พึ่งตนเอง	เศรษฐกิจการค้าเสรี/ทุนนิยมโลก
เป้าหมาย	เน้นการพึ่งตนเองได้การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม	เน้นประสิทธิภาพ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
วิธีการ	เน้นกลุ่มชุมชนสหกรณ์เศรษฐกิจชุมชน	เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลทุนเอกชน องค์กรธุรกิจ
ค่านิยม	เน้นการร่วมแรงร่วมใจร่วมมือกัน	เน้นการแข่งขันแบบแพ้คัดออก ปลาใหญ่กินปลาเล็ก
แรงจูงใจ	เน้นสำนึกสาธารณะ จิตใจต่อส่วนรวม ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน พึ่งพาอาศัยกัน	เน้นกำไรบริษัท วัตถุนิยม บริโภคนิยม
ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจชีวิต สังคม กับระบบนิเวศ	เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม นำหน้าสิ่งแวดล้อม
เทคโนโลยี	เน้นเทคโนโลยีชั้นกลาง ภูมิปัญญาที่รับใช้ชุมชน	เน้นไฮเทค เทคโนโลยีราคาแพง ภูมิปัญญาตะวันตก
โลกาภิวัตน์	เน้นความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบ ควบคู่กับการเข้าสู่โลกาภิวัตน์	เป็นเสรีเต็มที่สู่โลกาภิวัตน์

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงได้ประมวลและสรุปสาระสำคัญเป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ๘ ประการ ได้แก่

๑. ความพอเพียง หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดหลักทางสายกลาง ความพอประมาณ และความพอดีในเวลาเดียวกันและก้าวให้ทันในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายความว่าความพอเพียงในด้านต่าง ๆ คือ

๑.๑ ด้านจิตใจ คือรู้จักพอ พอประมาณ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนยึดมั่นในทางสายกลาง

^{๒๖} วิจารณ์ชัย อรรถการ, ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ ๑๔ ตุลา, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๙.

๑.๒ ด้านสังคม คือการมุ่งให้เกิดความสงบสุขประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบ

๑.๓ ด้านวัฒนธรรม คือการสนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัดอดออม มีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อไม่ตกเป็นทาสของอบายสุขและบริโภคนิยม

๑.๔ ด้านเศรษฐกิจสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มสูงขึ้นและพ้นจากการเป็นหนี้สิน

๑.๕ ด้านเทคโนโลยี หมายถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเองและชุมชน

๑.๖ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติมากเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างพอดี คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดพร้อมกับอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรม ต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบตลอดจนอาศัยทั้ง

ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจปฏิบัติและประเมินผลด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอดทน ความเพียร และสติปัญญา ประกอบสัมมาอาชีพพึ่งตนเองได้พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

๓. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีการเตรียมความพร้อมรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวมีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน

๔. การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นจนเกินจำเป็นโดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ กล่าวคือ

๔.๑ ด้านจิตใจ คือการทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเองมีจิตสำนึกที่ดีมีจิตเอื้ออาทร ประณีประนอมเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๔.๒ ด้านสังคม พิจารณาถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละชุมชนเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงและเป็นอิสระ

๔.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในชุมชนอย่างฉลาดและหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

๔.๔ ด้านเทคโนโลยีจะพิจารณาถึงการเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการและสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของตนเอง

๔.๕ ด้านเศรษฐกิจ คือ การสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนโดยยึดถือหลักการ
 ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการบริโภคหากเหลือจึง
 จำหน่าย ทั้งนี้ จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภค
 บริโภคในชุมชนของตนเอง

๕. การเสริมสร้างคุณภาพคน หมายถึง การเสริมสร้างจิตใจของประชาชน และชุมชนใน
 ระดับชาติ เช่น การมีคุณธรรม การละความชั่วและการทำความดี การไม่เบียดเบียนมีความรับผิดชอบ
 ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน ความรอบคอบ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของชุมชน
 ที่ได้กำหนดไว้

๖. การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม
 เพื่อให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพและนำมาซึ่งการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น^{๒๗}

๗. การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม
 เพื่อให้มีการเจริญเติบโตอย่างเป็นระบบและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนโดยอาศัยหลักการ
 เชื่อมโยงที่ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๘. ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชน
 ยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์และกระแส
 ท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ
 เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต
 ของท้องถิ่นที่ดีงาม^{๒๘}

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ระดับปัจเจกบุคคล/ชุมชน ด้วยการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเองสามารถ
 พึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทำให้เกิดความสุขและความพอใจ

ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และพัฒนาตนเองอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถอยู่
 อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

๒. ระดับชุมชน ต้องอาศัยความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้วสมาชิกนำ
 หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนมีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อ
 ส่วนรวมโดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่มีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิตมีการ
 ช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีการรวมกลุ่มและสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันจนนำไปสู่ความเป็นอยู่
 ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวม

๓. ระดับรัฐ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชน
 หลายๆ แห่ง ที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์และร่วมมือกันสร้างเป็น
 เครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นสังคม

^{๒๗} วิวัฒน์ชัย อัตถากร, ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุน
 นิยมโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ ๑๔ ตุลาคม, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๙.

^{๒๘} วิรัช นิภาวรรณ, “การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน”, (รัฐสภาสาร, ปี
 ที่ ๕๕ ฉบับที่ ๔, (๒๕๕๐) : ๒๑-๖๐.

แห่งความพอเพียงและสามารถวางนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุลและยั่งยืน^{๒๙}

จากการจำแนกระดับของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว คือการที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเช่น ความต้องการในปัจจัยสี่ของตนเองและครอบครัวได้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมีความสามัคคีกลมเกลียวและความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัดและการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สองเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร คือเมื่อบุคคล/ครอบครัว มีความพอเพียงในระดับที่หนึ่งแล้วจะรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิตการตลาดความเป็นอยู่สวัสดิการการศึกษาสังคมและศาสนาโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานราชการ มูลนิธิ และเอกชน

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สามเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย คือ เมื่อกลุ่มหรือองค์กร มีความพอเพียงในระดับที่สองแล้วจะร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการสร้างเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือกับกลุ่มการเงินและบริษัทต่าง ๆ ทั้งในด้านการลงทุน การผลิต การตลาด การจำหน่าย และการบริหารจัดการ เพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านสวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนาให้ได้ประโยชน์ร่วมกันการจำแนกเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๓ ระดับแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของการนำปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยเริ่มจากหลักการของการพึ่งตนเอง เปลี่ยนจากการพึ่งพาตนเองไม่ได้หรือต้องคอยอาศัยผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาเป็นการพัฒนาตนเอง ให้มีความเข้มแข็งเป็นอิสระแล้วจึงพัฒนาขึ้นเป็นการแลกเปลี่ยนการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน จนนำไปสู่การพึ่งพากันสงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือกัน และประสานกลับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๓๐}

รูปแบบการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชนชุมชนเอกชน และภาครัฐ สรุปได้ดังนี้

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชนประยุกต์ใช้ได้ในด้านความพอประมาณ คือเน้นลงทุนตามกำลังความสามารถด้านความมีเหตุผล คือ รู้จักใช้จ่ายประหยัด อดออม ด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือ การสร้างวินัยทางการเงิน จัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านความรู้ นั้น เป็นการพัฒนาตนเองตลอดเวลา ส่วนด้านคุณธรรม เป็นการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันทาง

^{๒๙} สรรเสริญ วงศ์ชูม, เศรษฐกิจพอเพียง: พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๓๐} สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, เศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยพัฒน์มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

สังคม โดยการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในภาคชุมชน ชุมชนมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างหลากหลายโดยยึดหลักความพอประมาณซึ่งกำหนดให้การเติบโตของชุมชนเกิดสมดุลพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเองใช้ทรัพยากรและปัจจัยในท้องถิ่นใช้หลักความมีเหตุผลในการตัดสินใจในประเด็นการพัฒนาชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี กฎหมายและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสร้างภูมิคุ้มกันโดยมีระบบการผลิตและการตลาดที่หลากหลายมีแผนชุมชนที่คำนึงถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน เสริมสร้างประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนให้เข้มแข็งและจัดให้มีสวัสดิการสังคม การออม ประกันสุขภาพ ขณะเดียวกันมีการส่งเสริมแนวคิดเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณธรรม ความรู้รักสามัคคีในชุมชน เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ความซื่อสัตย์ อดทน แบ่งปัน สร้างผู้นำความคิดที่เป็นแบบอย่างที่ดี

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคเอกชน การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง การสร้างเครือข่ายและการดูแลพนักงาน ด้านความพอประมาณ เป็นการเน้นการเติบโตขององค์กรอย่างมีศักยภาพประกอบธุรกิจที่มีความชำนาญ ด้านความมีเหตุผล เป็นการลงทุนที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน จ้างพนักงานที่เป็นคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างนวัตกรรม มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลาย สร้างเครือข่ายพันธมิตร พร้อม ๆ กับการส่งเสริมความรู้ข้อมูลข่าวสาร อบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับพนักงานและยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยการดูแลสวัสดิการของพนักงานอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องซื่อสัตย์และไม่เอาเปรียบพนักงานหรือลูกค้าและรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาครัฐในด้านความพอประมาณคือการเน้นการจัดทำแผนงานหรือโครงการภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ พิจารณาจัดสรรรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายรับและจัดสรรงบประมาณในการบริหารทรัพยากรขององค์กรเท่าที่จำเป็นด้านมีความมีเหตุผล เป็นการเน้นการใช้งบประมาณตามวัตถุประสงค์ กระบวนการคิด การตัดสินใจต้องมีความเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เป็นการจัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตามประเมินผล และมีแผนการบริหารความเสี่ยง ด้านความรู้ นั้น เป็นการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ สร้างองค์กรเรียนรู้และเชื่อมโยงตามหลักวิชาชีพและคำนึงถึงหลักวิทยาศาสตร์ส่วนด้านคุณธรรม เป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่ก่อประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงมีความเท่าเทียมและเป็นธรรมยึดมั่นความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีวินัย ซื่อสัตย์ อดทน พากเพียรและมีคุณธรรมความรู้ให้กับพนักงานและยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยการดูแลสวัสดิการของพนักงานอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง ซื่อสัตย์และไม่เอาเปรียบพนักงานหรือลูกค้าและรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาครัฐในด้านความพอประมาณคือการเน้นการจัดทำแผนงานหรือโครงการภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ พิจารณาจัดสรรรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายรับและจัดสรรงบประมาณในการบริหารทรัพยากรขององค์กรเท่าที่จำเป็นด้านมีความมีเหตุผลเป็นการเน้นการใช้งบประมาณตามวัตถุประสงค์กระบวนการคิดการตัดสินใจต้องมี

ความเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผลด้านการมีภูมิคุ้มกันเป็นการจัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตาม ประเมินผลและมีแผนการบริหารความเสี่ยงด้านความรู้นั้นเป็นการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอด ความรู้สร้างองค์การเรียนรู้และเชื่อมโยงตามหลักวิชาชีพและคำนึงถึงหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนด้าน คุณธรรมเป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่ก่อประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงมีความเท่าเทียม และเป็นธรรม ยึดมั่นความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีวินัย ขยัน อดทน พากเพียรและมีคุณธรรม^{๓๑}

กล่าวโดยสรุปว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดชี้แนะการปฏิบัติที่ประชาชน รวมถึงองค์กรทุกระดับสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลักการพึ่งพาตนเองและ พัฒนาระดับขั้นการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจำแนกได้ ๓ ระดับ คือระดับการพึ่งพาตนเองได้ระดับ การรวมกลุ่มภายในชุมชนและระดับการเชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอก โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีความรู้ สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามัคคีเป็นแนวทางปฏิบัติ

จากการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ ที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้แสดง ทศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ตารางที่ ๒.๕ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ

นักวิชาการ	ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ
กาญจนา บุญยัง และคณะ (๒๕๕๒, หน้า ๑๔.)	๑. การพัฒนาสังคมในหลากหลายมิติแบบบูรณาการไม่ว่าจะเป็น เรื่องการพึ่งตนเอง ความมีจริยธรรมโลกาภิวัตน์และการบริหาร ประเทศ ซึ่งล้วนเกี่ยวกับการตัดสินใจในทุกระดับในทุกภาคส่วน ชุมชนประชาชนธุรกิจเอกชนภาควิชาการและการเมืองให้ถูกทิศถูก ทางอันจะนำไปสู่พัฒนาการอย่าง ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป
วิวัฒน์ชัย อุตถากร, (๒๕๕๐, หน้า ๘-๙).	๒. การประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง/พึ่งตนเอง กับการค้าเสรี/ทุนนิยมโลกาภิวัตน์
วิรัช นิภาวรรณ,(๒๕๕๐ : หน้า ๒๑-๖๐).	๓. การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็น องค์กรรวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์และ กระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการ ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด
สรเสรีญ วงศ์ขุ้ม,(๒๕๔๔, หน้า ๖).	๔. การรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งที่มีความพอเพียงมาร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์และร่วมมือกันสร้างเป็น เครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงและสามารถวาง นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่าง สมดุลและยั่งยืน

^{๓๑} วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล, “รูปแบบการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาค ประชาชน ชุมชน เอกชน และภาครัฐ”, วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒(เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๒): ๒๒-๓๒.

ตารางที่ ๒.๕ (ต่อ)

นักวิชาการ	ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ
สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (๒๕๕๐, หน้า ๒๗).	๕. การพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็งเป็นอิสระแล้วจึงพัฒนาขึ้นเป็นการแลกเปลี่ยนการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันจนนำไปสู่การพึ่งพากันสงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือกัน และประสานกับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี
วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล (๒๕๕๒: หน้า ๒๒-๓๒).	๖. การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาครัฐในด้านความพอประมาณคือการเน้นการจัดทำแผนงานหรือโครงการภายใต้งบประมาณที่มีอยู่พิจารณาจัดสรรรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายรับและจัดสรรงบประมาณในการบริหารทรัพยากรขององค์กรส่วนด้านคุณธรรมเป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่ก่อประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง มีความเท่าเทียมและเป็นธรรม ยึดมั่นความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีวินัย ขยัน อดทน พากเพียรและมีคุณธรรม

๒.๑.๕ เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้สรุปปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑) การรู้จักตนเอง ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส มีจิตใจเข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดีมีจิตใจเอื้ออาทรรวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

๒) พึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือเมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดถึงผู้อื่นและมีการปรึกษาหารือถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

๓) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและลดความต้องการของตนเองลงเพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

๔) พลังเศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้ามีพลัง ต้องยอมรับว่างานเกษตรนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลา และบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้ความพิถีพิถันจึงจะเห็นผล ดังนั้นคนที่อยู่ในอาชีพนี้จึงต้องมีความอดทน และความพยายามค่อนข้างสูง จึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพจากแง่มุมดังกล่าวของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีชุมชนและเครือข่ายที่มีความต้องการและความเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกันตามหลัก “ทริสამัญญตา” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทบทวนกิจกรรมที่ตนเองได้ทำมาเพื่อสร้างเป็นชุดความรู้สำหรับเป็นแนวปฏิบัติของชุมชนต่อไป

๕) การเรียนรู้ตลอดเวลา การพัฒนาอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ความรู้نب่ว่าเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่ความสำเร็จ มีผู้รู้ (ปราชญ์ชาวบ้าน) หลายท่านกล่าวว่า “การที่เกษตรกรล้มเหลว ไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้ไม่พอใช้ เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีแต่เรียนรู้ (คัดลอก) โดยไม่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล สุดท้ายจึงขาดความรู้และต้องประสบกับความล้มเหลวในอาชีพ” ดังนั้นเกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จต้องรู้จักเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนเอง รู้จักรากเหง้า รู้อดีต และรู้จักอนาคตโดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยใ้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำโดยไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง^{๓๒}

หลักของความสำเร็จของการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ว่าจะเกิดผลดังนี้พอเพียง คือการบริโภคและการผลิตอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และเหตุผลไม่ขัดสนแต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ สมดุล คือการพัฒนาอย่าเป็นองคร่วม มีความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ (globalization) กับอภีวัตน์ท้องถิ่น (localization) มีความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับการเงินและภาคคนกับสังคมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิตที่สมดุลมีการผลิตหลากหลายใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ยั่งยืน คือ พอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้านโดยเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภูมิคุ้มกันที่ดี ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิกฤต) ได้คุณภาพคน มีพื้นฐานจิตใจมีความสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีไมตรี มีความเมตตาหวังดีให้กันและกัน หลักการดำเนินชีวิตมีความอดทนมีความเพียร ใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อนทำ มีวินัย ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตมีสุขภาพดีและมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้อย่างเหมาะสม ในการประกอบอาชีพและหารายได้อย่างมั่นคงและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง^{๓๓}

จากการพัฒนาการจัดทำดัชนีเพื่อชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงใน “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีวัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” งานวิจัยนี้ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะมีการประเมินภาครัฐว่าได้ดำเนินการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ โดยการสร้างดัชนีในระดับมหภาคในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วยเศรษฐกิจจริยธรรมและวัฒนธรรม สังคม การศึกษา การบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณที่สะท้อนคุณภาพของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย การมีความรู้คู่คุณธรรมเพื่อดำเนินกิจกรรมทุกชนิดบนเงื่อนไขของความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อการพัฒนาทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลมั่นคงและยั่งยืน เพื่อความสุขของ

^{๓๒} คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

^{๓๓} พิมพ์มิล แก้วมณี, “การประเมินตนเองของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”, การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

หน่วยในการวิเคราะห์หรือหน่วยที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมไทยในภาพรวมค่านิยมและองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดในมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งหมด ๗ มิติ ดังต่อไปนี้

มิติเศรษฐกิจ หมายถึง การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการผลิตและบริการในระดับที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผลมีการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ บนฐานของความรู้และคุณธรรม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก ความสมดุลของการพัฒนา ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การพัฒนาบนฐานความรู้ และระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม หมายถึง การดำรงรักษาและสืบสานไว้ซึ่งค่านิยม ความเชื่อหลักคำสอนทางศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบไทยให้มีความเข้มแข็งสามารถสร้างเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้สะท้อนได้จากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียรและความกตัญญู กตเวทิต แต่เนื่องจากข้อมูลลักษณะดังกล่าวไม่มีการจัดเก็บมาก่อน ข้อมูลที่สะท้อนจริยธรรมและวัฒนธรรม จึงพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น อันได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ จิตใจ การสืบสานวัฒนธรรมและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

- ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (การไม่ประพฤติดังปฏิบัติต่อต้านสังคมหรือทำความเดือดร้อนสร้างความเสียหายให้กับสังคม)

- การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ (ความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม)

- ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ (การสืบสานวัฒนธรรมไทยส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม) มิติทางสังคม หมายถึง การเสริมสร้างสังคมที่มีความมั่นคงของมนุษย์และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม โดยมุ่งเน้นการเสียสละแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความรักสามัคคี ร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมส่วนรวม ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคม การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีและความรับผิดชอบต่อสังคมมิติทางการศึกษา หมายถึง ระบบการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก กระบวนการและผลผลิตที่ช่วยให้พึ่งตนเองได้บนพื้นฐานของความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้และการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

มิติด้านการบริหารและการจัดการภาครัฐและเอกชน หมายถึง การเสริมสร้างความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมโดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก ความโปร่งใส ความสามารถในการตรวจสอบภาครัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐกิจเอกชน และการมีสำนึกร่วม

รับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจและเอกชนมหาวิทยาลัยและเทคโนโลยี หมายถึงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมรวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาวและความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการรู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีสติปัญญาและภูมิปัญญาตามหลักของ “ความมีเหตุผล” และ “ความพอประมาณ” รวมถึง “ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี” เพื่อลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเอง ให้ได้มากที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณการสงวนรักษาคุณภาพ และความหลากหลายและเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๓๔} ความพยายามในขั้นแรก ซึ่งอาจจะมีข้อผิดพลาดและข้อบกพร่อง ที่จำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม มุ่งเน้นการพึ่งตนเองโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

จากการเงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ที่นักวิชาการต่างๆที่ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖

ตารางที่ ๒.๖ เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

นักวิชาการ	เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล(๒๕๕๒: หน้า ๒๒-๓๒).	๑. เกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จต้องรู้จักเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนเอง รู้จักรากเหง้า รู้อดีตและรู้จักอนาคตโดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง และผู้อื่นรวมกันมีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญา

^{๓๔} อภิชัย พันธเสน, **โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีวัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๕-๘๒.

ตาราง ๒.๖ (ต่อ)

นักวิชาการ	เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล(๒๕๕๒: หน้า ๒๒-๓๒).	ท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยใ้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำโดยไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง
พิมพ์มล แก้วมณี , (๒๕๕๐: หน้า ๓๗ - ๔๐).	๒. การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิกฤต) ได้คุณภาพ มีพื้นฐานจิตใจมีความสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีไมตรี มีความเมตตาหวังดีให้กันและกันหลักการดำเนินชีวิตมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญา คิดอย่างรอบคอบก่อนทำมีวินัย ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต มีสุขภาพดีและมีศักยภาพทักษะและความรอบรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพและหารายได้อย่างมั่นคงและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง
อภิชัย พันธเสน (๒๕๕๐, หน้า ๗๕-๘๒).	๓. การมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม โดยพัฒนาட்சนที่สะท้อนจาก การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณการสงวนรักษาคุณภาพและความหลากหลายและเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๖ การบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงแนวทางการดำเนินงานหรือกรปฏิบัติงานที่บุคคลหรือหน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาหรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยเนื้อแท้แล้วแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนำมายกย่องเลื่อมใสศรัทธาท่านองเดียวกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลาง กล่าวคือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขแนวทางดังกล่าวนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นยังอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจนความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น อาจเทียบเคียงได้กับคำว่า เศรษฐกิจทางสายกลาง เศรษฐกิจของความพอดี เศรษฐกิจ

สมดุล เศรษฐกิจชาวพุทธ เศรษฐกิจพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจอย่างมีสตินั่นเอง จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ^{๓๕}

๑) มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมหรือชุมชนไทย

๒) ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนในทิศทางที่ควรจะเป็นเพื่อให้ประชาชนและชุมชนมีความสุขพ้นจากปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๓) เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบมีขั้นตอนและไม่ได้เจาะจงเฉพาะกลุ่มเกษตรกรหรือเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงประชาชนและชุมชนทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๔) นำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกชุมชนตลอดเวลา

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างแยกไม่ออก เห็นได้จาก

๑. เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศหรือรัฐ และประชาคมโลก เป็นต้น

๒. มุ่งพัฒนาหรือส่งเสริมชุมชนหรือประชาชนในชุมชนให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา

๓. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

๔. ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชนในชุมชน ชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเองและไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่น

๕. เน้นเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน

๖. เน้นเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ

๗. เน้นการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มธุรกิจชุมชน และกลุ่มกองทุนชุมชน

๘. ดำเนินการในรูปของเครือข่ายชุมชนทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานและร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาครัฐในด้านเงินทุน การตลาด การผลิตการบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร

๙. ให้ความสำคัญกับการผสมผสานหรือบูรณาการความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมกันทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม

๑๐. เป็นการบริหารจัดการของชุมชนหรือประชาชนในชุมชนเองเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนไทยโดยตลอดมากกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ออกเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และ

^{๓๕} ธีธัญญรัตน์ นันตिका, “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านป่าไผ่ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศชาติได้ในทุกภาคการผลิต รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและปฏิบัติงานของประชาชนไทยในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมจนถึงระดับรัฐในทิศทางที่ต้องการให้การพัฒนาและการบริหารจัดการประเทศดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระองค์ท่านได้ให้ไว้อย่างครอบคลุม รวมทั้งทรงมีพระราชวินิจฉัยไว้ด้วยว่าสาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจเกิดจากความโลภเป็นหลัก ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่เบียดเบียนและเดือดร้อนกันไปทั่ว หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา สามารถประมวลและสรุปสาระสำคัญเป็น^{๓๖}

ประการที่ ๑ ความพอประมาณ หมายถึงการที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดหลักทางสายกลาง ความพอเพียง และความพอดี ในเวลาเดียวกัน ก็ก้าวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย

- ความพอประมาณในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิตการบริโภค และการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพ และไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

- ความพอประมาณในระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนและเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัท ขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสบการณ์ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือกันหากพิจารณาความพอประมาณโดยแบ่งเป็น ๖ ด้าน คือ ด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมเศรษฐกิจ เทคโนโลยีตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่า

๑. ความพอประมาณด้านจิตใจ เน้นจิตใจให้ประชาชนในชุมชนรู้จักพอ รู้จักประมาณ และพอใจในสิ่งที่มียู่ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง

๒. ความพอประมาณด้านสังคม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน

๓. ความพอประมาณด้านวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม

๔. ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มพูนขึ้นและพ้นจากการเป็นหนี้สิน

^{๓๖} ธีธัญญรัตน์ นันตिका, “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านป่าไผ่ อำเภอตอแยสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

๕. ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี หมายถึงใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และชุมชน

๖. ความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียนธรรมชาติจนเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดีใช้อย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ประการที่ ๒ ความมีเหตุผล หมายถึงการที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น อย่างรอบคอบ

ประการที่ ๓ การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึงการที่ประชาชนและชุมชนมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรในการเตรียมความพร้อมรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

ประการที่ ๔ การพึ่งตนเอง หมายถึงประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นจนเกินความจำเป็นโดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ

- การพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเองมีจิตสำนึกที่ดีเพื่อตนเองชุมชนและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอมและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

- การพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ มีเกียรติและมีความภาคภูมิใจว่ายืนได้ด้วยขาของตนเองหากจัดแบ่งเป็นการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ดังนี้

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงและเป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างฉลาด และหาหนทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยีเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการและสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง

๕. ด้านเศรษฐกิจสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของทุกชุมชนให้ยึดหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของประชาชนหรือชุมชน ในภาพการณ์เช่นนี้ประชาชนหรือแต่ละชุมชนจะ

กลายเป็นสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดดังที่เคยเป็นอยู่ ทั้งนี้จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่ายหรือลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่

พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผลและพืชผักด้วย

ประการที่ ๕ การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน หมายถึง การเสริมสร้างคุณภาพของคนหรือประชาชนทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีวิชาการ มีความรอบรู้ มีความรอบคอบ และมีความระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม คือคิดและทำคุณงามความดีเป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่วและทำความดี ไม่เบียดเบียน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมิได้หมายถึงรายได้เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงในสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบน พื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชนไทยให้คงอยู่ตลอดไป การเสริมสร้างคุณภาพคนที่เน้นด้านจิตใจโดยการละความชั่วและทำความดี เช่น การปฏิบัติตนในแนวทางที่ละความชั่วและทำความดี ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตนเองและทำลายผู้อื่นในเวลาเดียวกัน ควรพยายามสร้างความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอและการไม่เบียดเบียน เช่น ละเลิกการแก่งแย่งและเบียดบังผลประโยชน์ รวมทั้งการแข่งขันกันในการค้าขายและประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันรุนแรง โดยประชาชนและชุมชนควรประกอบอาชีพด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ

ประการที่ ๖ การรวมกลุ่ม หมายถึงการที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม โดยประชาชนหรือองค์กรในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจการค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อประชาชนหรือองค์กรในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว ประชาชนในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วย

ประการที่ ๗ การสร้างเครือข่าย หมายถึงประชาชนและชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่ยึดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบนั้นควรจะมี ความเชื่อมโยงกันของชุมชนทุกระดับ ตั้งแต่ บุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศหรือรัฐและประชาคมโลก

ประการที่ ๘ ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงการสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดำรงมา

กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารจัดการเป็นแนวทางที่สำคัญในการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน มีส่วนช่วยป้องกันมิให้ประชาชนในชุมชนถูกกลืนกินโดยกระแสโลกทุนนิยมที่แผ่ขยายและมีอิทธิพลไปทั่วโลก สร้างและป้องกันจิตใจของประชาชนให้เข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนและมีกำลังใจเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการยึดทางสายกลางที่รู้จักพออย่างมีสติและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

จากการเงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ที่นักวิชาการต่างๆที่ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗

ตารางที่ ๒.๗ เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

นักวิชาการ	เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
ธัญญารัตน์ นันติกา,(๒๕๕๑, หน้า ๖๐- ๖๔).	๑. จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ ๑) มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมหรือชุมชนไทย ๒) ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนในทิศทางที่ควรจะเป็นเพื่อให้ประชาชนและชุมชนมีความสุขพ้นจากปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน ๓) เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบมีขั้นตอนและไม่ได้เจาะจงเฉพาะกลุ่มเกษตรกรหรือเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงประชาชนและชุมชนทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ๔) นำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกชุมชนตลอดเวลา
ธัญญารัตน์ นันติกา,(๒๕๕๑, หน้า ๑๐๑-๑๐๓)	๒. หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล

การจัดตั้งเทศบาล เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ ในรูปของธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนครรามาภิบาล พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยใช้กับเมืองจาลอง “ดุสิตธานี” ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายการปกครองท้องถิ่นฉบับแรกโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ ประการที่สอง เป็นสถาบันการสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตยเทศบาลจัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีการจัดตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ การจัดตั้งเทศบาลกระทำโดยพระราชกฤษฎีกาและมีการแบ่งเทศบาล ออกเป็น ๓ ประเภท แต่ละประเภทมีเงื่อนไขการจัดตั้ง ดังนี้^{๓๗}

๑. เทศบาลตำบล ใช้เกณฑ์รายได้เป็นตัวกำหนดคือ พื้นที่ที่จะจัดตั้งเทศบาลตำบลจะต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า ๑๒ ล้านบาท (ไม่รวมเงินอุดหนุน) ประชากร ๗,๐๐๐ คนขึ้นไปอยู่กันหนาแน่น ไม่ต่ำกว่า ๑,๕๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

๒. เทศบาลเมือง คือท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นที่มีประชากร ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป อยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

๓. เทศบาลนคร คือ ท้องถิ่นที่มีประชากรตั้งแต่ ๕๐,๐๐๐ คนขึ้นไป อยู่หนาแน่นไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร

เทศบาล หรือ “การปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายถึง หน่วยงานการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการบริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งๆ โดยเฉพาะ และหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นนี้จัดตั้งขึ้นและจะอยู่ในความดูแลของรัฐ^{๓๘} ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระบอบการปกครองที่สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จึงเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้ถูกจัดตั้งและควบคุมโดยรัฐบาลแต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง^{๓๙} ซึ่งเทศบาลนั้นถือได้ว่าเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นราชการที่จัดอยู่ในระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากอำนาจทางการปกครองจากส่วนกลางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองกันเอง เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดแบบเต็มรูปที่สมบูรณ์มากที่สุดมีระดับความเป็นประชาธิปไตย มากกว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นการจำลองรูปแบบการปกครองของประเทศ ระบบรัฐสภาเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่รู้จักของคนทั่วไป เทศจะตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีความเจริญมีประชากรมากโดยทั่วไปเทศบาลเมืองจะเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด^{๔๐}

^{๓๗} สนิท จรอนันต์, ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

^{๓๘} โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

^{๓๙} ประทาน คงฤทธิ์ศึกษกร, ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

^{๔๐} เฉลิมพล แก้วแกมเมือง, “อาคารสำนักงานเทศบาลนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๑).

เทศบาล ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานการปกครองในระดับท้องถิ่นที่เก่าแก่คุ้นเคย และเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองท้องถิ่นที่กระจายอำนาจเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ เช่น ฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นการพัฒนาพื้นฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เทศบาลยังแบ่งเป็น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล โดยในพื้นที่นี้ เทศบาลตำบล ๒ แห่ง มาศึกษาเปรียบเทียบ เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕๐ เช่น รักษาความเรียบร้อยของประชาชน บำรุงศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น รวมทั้งมีอำนาจในการบริหารจัดการหรือปฏิบัติงาน ให้บริการพัฒนาเทศบาลทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง^{๔๑}

สรุปได้ว่า เทศบาล คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอันเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองของรัฐบาล ที่เกิดจากอำนาจการปกครองของรัฐบาลมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง เช่น รักษาความเรียบร้อยของประชาชน บำรุงศิลป จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีอำนาจในการบริหารจัดการหรือปฏิบัติงาน ให้บริการประชาชน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้มีความสงบสุขและทั่วถึง

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล ที่นักวิชาการต่างๆที่ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล หลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๘

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล

นักวิชาการ	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล
สนธิ จรอนันต์,(๒๕๕๐, หน้า ๒๙).	๑. กฎหมายการปกครองท้องถิ่นฉบับแรกโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ ประการที่สอง เป็นสถาบันการสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตยเทศบาลจัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สนธิ จรอนันต์,(๒๕๕๐, หน้า ๒๙).	
โกวิท พวงงาม,(๒๕๔๖, หน้า ๑๕).	๒. “การปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายถึง หน่วยงานการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งๆ โดยเฉพาะ และหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นนี้จัดตั้งขึ้นและจะอยู่ในความดูแลของรัฐ
ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร,	๓. องค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

^{๔๑}สุนันทา กาหยี, “การเปรียบเทียบความพร้อมในการบริหารจัดการระหว่างเทศบาลตำบลห้วยยอด กับเทศบาลตำบลนาหวาง ในอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓).

นักวิชาการ	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทศบาล
(๒๕๕๒, หน้า ๒).	องค์การนี้ถูกจัดตั้งและควบคุมโดยรัฐบาลแต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง
เฉลิมพล แก้วแกมเมือง, ๒๕๕๑.	๔. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดแบบเต็มรูปที่สมบูรณ์มากที่สุด มีระดับความเป็นประชาธิปไตย มากกว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นการจำลองรูปแบบการปกครองของประเทศระบบรัฐสภาเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่รู้จักของคนทั่วไป ประเทศจะตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีความเจริญมีประชากรมากโดยทั่วไป เทศบาลเมืองจะเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด
สุนันทา กาหยี, ๒๕๕๓	๕. การบริหารจัดการหรือปฏิบัติงาน ให้บริการพัฒนาเทศบาลทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๒.๒.๒ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมือง

เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕๒, มาตรา ๕๓, และมาตรา ๕๔ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองมีหน้าที่ ที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังนี้^{๔๒}

มาตรา ๕๒ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองมีสมาชิกสิบแปดคนและให้คณะเทศมนตรีประกอบด้วยนายกเทศมนตรีกับเทศมนตรีอื่นอีกสองคน ในกรณีที่เทศบาลเมืองแห่งใด มีรายได้จัดเก็บตั้งแต่ยี่สิบล้านบาทขึ้นไปก็ให้มีเทศมนตรีเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน

มาตรา ๕๓ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลเมือง มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังนี้

๑. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
๒. ให้มีการบำรุงทางบกและทางน้ำ
๓. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
๔. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
๕. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
๖. ให้ราษฎรได้มีการศึกษาอบรม

^{๔๒} กองราชการส่วนตำบล สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาธิตราชดิณแดน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๙ - ๑๕๑.

๗. หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาลมาตรา ๕๔ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลอาจจัดกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

๑. ให้มีน้ำสะอาดหรือประปา
๒. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
๓. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม
๔. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
๕. บำรุงและส่งเสริมการทามาหากินของราษฎร
๖. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนไข้
๗. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
๘. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
๙. ให้มีเทศพาณิชย์

ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าวเทศบาลมีอำนาจตราเทศบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติ แห่งกฎหมายในกรณีต่อไปนี้

๑. เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามหน้าที่ของเทศบาลที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
 ๒. เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้เทศบาลตราเทศบัญญัติหรือให้อำนาจตราเทศบัญญัติในเทศบัญญัตินั้น จะกำหนดโทษปรับผู้ละเมิดเทศบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดเกินกว่าหนึ่งพันบาท
- นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองดังกล่าว ไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การหรือหน่วยงานของรัฐในอันที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชน ในเทศบาล แต่ต้องแจ้งให้เทศบาลทราบล่วงหน้าตามสมควรในกรณีนี้หากเทศบาลมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าวให้กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ นำความเห็นชอบของเทศบาลไปประกอบการพิจารณาดำเนินการนั้นด้วย

รายได้และค่าใช้จ่ายของเทศบาล

การที่เทศบาลจะสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้จำเป็นต้องมีรายได้เป็นของตนเองในการดำเนินงานของเทศบาล การจัดเก็บรายได้และการใช้จ่ายจะถูกควบคุมกำหนดโดยตรงจากรัฐบาล โดยรัฐบาลจะกำหนดเป็นกฎหมายว่าจะมีรายได้กี่ประเภท มีอะไรบ้าง และจะได้มาอย่างไรบ้าง เช่น ภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ฯลฯ และอัตราในการจัดเก็บภาษี รวมทั้งการแบ่งสรรรายได้ประเภทภาษีให้แก่เทศบาลส่วนกลางก็เป็นผู้กำหนดอีกด้วย

เมื่อเทศบาลมีรายได้แล้ว ก็จำเป็นต้องกำหนดแนวทางในการใช้จ่ายในรูปเทศบัญญัติงบประมาณประจำปีโดยผ่านความเห็นชอบจากสภาเทศบาลเสียก่อน และการตรวจสอบบัญชีจะเป็นการควบคุมสุดท้ายเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้บัญญัติรายได้ในอันที่จะได้รับและค่าใช้จ่ายของเทศบาลไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๖๖ เทศบาลอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

๑. ภาษีอากรตามแต่จะกฎหมายกำหนดไว้
๒. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

๓. รายได้จากทรัพย์สินของเทศบาล
๔. รายได้จากสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์
๕. พันธบัตร หรือเงินกู้ ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
๖. เงินกู้จากกระทรวง ทบวง กรม องค์การ หรือนิติบุคคลต่าง ๆ
๗. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด
๘. เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้อุทิศให้
๙. รายได้อื่นใดตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

มาตรา ๖๗ เทศบาลอาจมีรายจ่าย ดังต่อไปนี้

การจ่ายเงินตามมาตรา ๖๗ (๘) และการจ่ายเงินเพื่อการลงทุนเทศบาลจะกระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาเทศบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนอนุมัติการจ่ายเงินตามมาตรา ๖๗ (๙) ถ้าเป็นการชำระหนี้เงินกู้เมื่อกำหนดชำระเทศบาลจะต้องชำระเงินกู้คืนจากทรัพย์สินของเทศบาลไม่ว่าจะตั้งงบประมาณรายจ่ายประเภทนี้ไว้หรือไม่

มาตรา ๖๘ การจ่ายเงินค่าป่วยการให้แก่นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรีให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยระเบียบพนักงานเทศบาล การจ่ายเงินค่าป่วยแก่ประธานสภา รองประธานสภา สมาชิกสภาเทศบาล และการจ่ายค่าเบี้ยประชุมให้แก่คณะกรรมการที่สภาเทศบาลแต่งตั้งขึ้นให้เป็นไปตามข้อบังคับซึ่งกระทรวงมหาดไทยกำหนดตามฐานะของเทศบาล

๒.๒.๓ ลักษณะโครงสร้างสภาเทศบาลและฝ่ายบริหาร

สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามจำนวนดังนี้^{๔๓}

๑. สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๒ คน
๒. สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๘ คน
๓. สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๒๔ คน

นายกเทศมนตรี มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งนับตั้งแต่วันเลือกตั้งและมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน ๒ วาระไม่ได้ ในกรณีที่นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งไม่ครบระยะเวลา ๔ ปีก็ให้ถือว่าเป็น ๑ วาระและเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง ๒ วาระติดต่อกันแล้วจะดำรงตำแหน่งได้อีก เมื่อพ้นระยะเวลา ๔ ปีนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาลตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมายได้ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. เทศบาลตำบลให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๒ คน
๒. เทศบาลเมืองให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๓ คน
๓. เทศบาลนครให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๔ คน

^{๔๓} โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า

นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลได้โดยในกรณีเทศบาลตำบลให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน ๒ คน เทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน ๓ คน และเทศบาลนครให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันได้ไม่เกิน ๕ คน ส่วนงานของเทศบาล ส่วนงานของเทศบาลประกอบด้วยหน่วยงานหลัก ๖ ส่วน ดังนี้^{๔๔}

๑. สำนักงานปลัดเทศบาล มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎระเบียบแบบแผนนโยบายของเทศบาล เป็นเลขานุการของสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานนิติการ งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานทะเบียน ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานใดโดยเฉพาะ เช่น สถานธนาทุบาล

๒. ส่วนการคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินและการบัญชี การจัดเก็บภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย งานจัดทางงบประมาณ งานผลประโยชน์ของเทศบาล ควบคุมดูแลพัสดุ และทรัพย์สินของเทศบาล

๓. ส่วนสาธารณสุข มีหน้าที่แนะนำช่วยเหลือด้านการเจ็บป่วยของประชาชน การป้องกันและระงับโรคติดต่อ การสุขาภิบาล การรักษาความสะอาด งานสัตว์แพทย์ ตลาดสาธารณะ สุสาน ฌาปนสถานสาธารณะ และงานด้านสาธารณสุข ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น การแต่งผม การจำหน่ายอาหาร ซึ่งรวมทั้งงานสาธารณสุขอื่น ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายหรืองานที่ได้รับมอบหมาย

๔. ส่วนช่าง มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโยธา งานบำรุงรักษาทางบก ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ งานสำรวจแบบแผน งานสถาปัตยกรรม ผังเมือง งานสาธารณูปโภค งานเกี่ยวกับไฟฟ้า และงานควบคุมการก่อสร้างอาคาร เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๕. ส่วนการประปา มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการและจำหน่ายน้ำสะอาด ตลอดจนจัดเก็บขยะผลประโยชน์ในการนี้

๖. ส่วนการศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษาของเทศบาล งานการสอน การนิเทศ การศึกษา งานสวัสดิการสังคม และนันทนาการ ตลอดจนการปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๔ บทบาทขององค์การบริหารส่วนเทศบาลตำบล ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนถือเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัญหาสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาที่นอกเหนือจากการทำอะไรให้ชุมชนมีความเข้มแข็งคือทำอย่างไรกลุ่มชุมชนจึงจะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้จัดทำแนวทางการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตามหนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ มท ๐๘๙๑.๔/ว ๑๖๕๙ ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓ เรื่อง การส่งเสริมบทบาท

^{๔๔} สนิท จรอนันต์, ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา, ๒๕๕๙), หน้า ๓๒ - ๓๔.

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสาระสำคัญประกอบด้วย การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้^{๔๕}

บาทของประชาชนในการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนสู่รูปธรรมการปฏิบัติ

๒. ให้มีการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน ๓ ระดับ ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๑ ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารองค์กร เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการจัดบริการสาธารณะและส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนโดยมีแนวทาง ดังนี้

๑) กำหนดการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในวิสัยทัศน์ของท้องถิ่น

๒) การสร้างความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภา ข้าราชการ และพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่า ระเบิดจากข้างใน ทำส่วนย่อย ๆ ขององค์กรให้เป็นตัวอย่าง ด้วยกระบวนการอบรมให้ความรู้การจัดวงสนทนาให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด การจัดให้มีกิจกรรมตัวอย่าง เช่น การประหยัดพลังงาน

๓) นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น

๔) นำหลักการทำงานมาเป็นแนวทางการบริหารงานในทุกระดับ

๕) แผนพัฒนาท้องถิ่น มีการกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๖) การสร้างระบบเครือข่ายการทำงาน ทั้งเครือข่ายภายในและภายนอก

๑. การสร้างเครือข่ายการทำงานภายในสำนักงาน ปรับระบบวิธีการทำงานทำให้เกิดภาคินที่เชื่อมโยงกัน มีการถ่ายทอดการเรียนรู้งาน ระเบียบ วิธีปฏิบัติระหว่างหน่วยงานภายใน การเพิ่มช่องทางการสื่อสารของงานที่ปฏิบัติ และกิจกรรมที่สร้างให้เกิดการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ผลของงานมีความถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถทำงานทดแทนกันได้โดยมำจำเป็น

๒. การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับตำบล หมู่บ้าน ชุมชน

- ให้ความสำคัญกับการเปิดช่องทางให้ภาคประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมการดำเนินกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- สนับสนุนการมีผู้นำ กลุ่มองค์กรที่หลากหลาย และใช้กลไกผู้นำหมู่บ้าน ชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นกลไกการเชื่อมต่อการทำงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับตำบล หมู่บ้าน ชุมชน

๓. การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก โดยอาศัยประสบการณ์ องค์ความรู้ ทรัพยากร จากหน่วยงานภายนอกมาเสริมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น สถาบันการศึกษา ศูนย์พัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

^{๔๕} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, “ทิศทางการดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น”, [ออนไลน์] แหล่งข้อมูลที่มา, <http://www.dla.go.th/upload/ebook/cp;lm> 2011/12/1163_4495.pdf [๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐]

๒.๒ ระดับชุมชน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านชุมชน

๒.๒.๑ ส่งเสริมการรวมกลุ่มพัฒนาที่หลากหลาย และพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้นำหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒.๒ ส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

๒.๒.๓ ส่งเสริมให้ชุมชนมีระบบการออมทรัพย์ และสวัสดิการชุมชน

๒.๒.๔ ส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมที่นำไปสู่ความสามัคคี

๒.๓ ระดับครัวเรือน กำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ครัวเรือนมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต

๒.๓.๑ มีกิจกรรมส่งเสริมการลดรายจ่าย เช่น การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ การลด ละ เลิกอบายมุข หรือมีการผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อทดแทนการซื้อจากภายนอก

๒.๓.๒ มีกิจกรรมส่งเสริมการเพิ่มรายได้ เช่น การมีอาชีพเสริม การใช้วัสดุภายในชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิต มีกิจกรรมการประหยัด เช่น มีการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน มีการออม

๒.๓.๓ มีกิจกรรมด้านการเรียนรู้การดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล เช่น การดูแลสุขภาพ การบริโภคอาหารปลอดภัย

๒.๓.๔ มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การคัดแยกขยะครัวเรือน การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การประหยัดพลังงาน

๒.๓.๕ มีกิจกรรมด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เช่น การรวมกิจกรรมสาธารณะ การช่วยเหลือคนจน การร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยศูนย์อำนวยการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการทำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (ศพท.) มีนโยบายในการผลักดันให้หน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรให้ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารและการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาในทุกระดับ ภายใต้โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดของโครงการดังนี้

หลักการและเหตุผลการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน การพัฒนาและการดำเนินชีวิตในทุกกระดับ ท่ามกลางสังคมโลก และสถานการณ์ของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนารัฐบาลมีนโยบาย

สนับสนุนการมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เป็นหลักการบริหารและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งในการจัดบริการสาธารณะสู่ประชาชนและการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องมีทิศทางและแนวทางการดำเนินงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาคีการพัฒนาในภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องนำความคิดของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นทิศทาง กรอบการดำเนินงานและขยายผลสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคีการพัฒนา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุน การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๒. เพื่อมีแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดทิศทาง กิจกรรม และกรอบระยะเวลาการดำเนินงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

๓. เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการสำคัญประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

๔. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการสำคัญประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป้าหมายการดำเนินงาน

- เป้าหมายเชิงกระบวนการ

๑. แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๒. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสำคัญประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- เป้าหมายเชิงองค์กรการดำเนินงาน

๑. หน่วยงานกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทุกระดับ

๒. องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ทุกแห่ง

- ระยะเวลาการดำเนินงาน

๑. การจัดทำและสร้างกระบวนการยอมรับแผนยุทธศาสตร์

๑.๑ จัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์ เสนอคณะกรรมการกำนันนายการฯ พิจารณาให้ความเห็น

๑.๒ ปรับปรุงแผน เสนอฟังความเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ จัดทำร่างแผนฉบับสมบูรณ์ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำนันนายการ

๑.๔ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดเป็นกรอบการบริหารราชการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และนโยบายในการส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและขยายผล

๒.๑ สร้างความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาในการร่วมดำเนินงาน

๒.๒ นำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ นำร่อง และขยายผลในกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

๒.๓ ติดตามประเมินผล ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข

๓. การยกย่องเชิดชูให้กำลังใจ ดำรงความยั่งยืน

๓.๑ จัดกระบวนการยกย่อง เชิดชู องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

๓.๒ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ ฉบับที่ ๒

๓.๓ นำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

งบประมาณ

๑. งบประมาณกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต่อเนื่องปี ๒๕๕๔ – ๒๕๕๗

๒. งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. การร่วมสนับสนุนเป็นหุ้นส่วนจากภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
ตัวชี้วัด

๑. เติบโตปริมาณ

๑.๑ หน่วยงานกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทุกหน่วย มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล ร้อยละ ๘๐ มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. เติบโตคุณภาพ

๒.๑ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล พื้นที่การเรียนรู้ อย่างน้อยอำเภอละ ๓ แห่ง

๒.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการส่งเสริม สนับสนุนการวางรากฐานความเข้มแข็งของชุมชน/หมู่บ้าน

๒.๓ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เงื่อนไขความสำเร็จ

๑. การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเชิงนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

๒. การดำเนินงานร่วมกับภาคีพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมั่นคงผู้รับผิดชอบการดำเนินงานศูนย์อำนวยการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (ศพท.)

จากนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นดังกล่าว องค์กรบริหารเทศบาลส่วนตำบล จึงได้สนองนโยบายโดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ต่อมา กาญจนา บุญยัง และคณะ ได้ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหาร

เทศบาลส่วนตำบล โดยได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ผลการศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารเทศบาลส่วนตำบลสามารถสรุปได้ดังนี้^{๔๖}

อย่างเป็นระบบ การทำประชาคมอย่างต่อเนื่องช่วยให้ เทศบาลตำบล มีแผนงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง อุปสรรคของเทศบาลตำบล คือส่วนใหญ่มีงบประมาณไม่เพียงพอและปัจจุบันประชาชนยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปโภคด้านต่างๆ มากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ซึ่งแนวทางในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในด้านการวางแผน สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. เทศบาลตำบล ต้องจัดทำฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนา

๒. แผนที่กำหนดต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชน

๔. ประชาสัมพันธ์แนวคิดที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง

๕. เงื่อนไขสำคัญในการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหาร คือ

๕.๑ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีจริยธรรม และความรับผิดชอบ

๕.๒ มีฐานข้อมูลของพื้นที่ที่เชื่อถือได้และทันสมัย

๕.๓ กำหนดแผนให้อุปประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง ด้านการจัดองค์กรและการจัดระเบียบงาน พบว่า การจัดโครงสร้างการบริหาร ลักษณะงานและภาระงานของแต่ละตำแหน่งที่ชัดเจน ทำให้ขั้นตอนการดำเนินงานไม่ยุ่งยากซับซ้อน

เทศบาลตำบล บางแห่งได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการบริหารที่เป็นตัวแทนของภาคประชาชนให้เข้ามาทำงานควบคู่กับเทศบาลตำบล นอกจากนี้ เทศบาลตำบล ได้จัดระบบการให้บริการประชาชนที่ต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ประชาชน หน่วยงานภายนอก เช่น NGOs หรือภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การวางแผนของเทศบาลตำบล มีความครอบคลุม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้น ด้านความรู้ และคุณธรรม พบว่า บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจต่อการให้บริการประชาชนเป็นอย่างดี เทศบาลตำบล มีระเบียบการทำงานที่ยึดหยุ่น การออกกฎระเบียบยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรม แต่บางครั้งความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานอาจส่งผลต่อหลักนิติธรรม อย่างไรก็ตาม การบริหารที่มีความยืดหยุ่นจะสามารถดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยราชการได้มากขึ้น ซึ่งแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบล ด้านการจัดองค์กรและการจัดระเบียบงาน สรุป ได้ดังนี้

^{๔๖} กาญจนา บุญยัง และคณะ, “รายงานการวิจัย เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล”, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูลที่มา <http://www.senate.go.th/websenate/research50/pdf/series1/f06.pdf> [๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

๑. โครงสร้างเทศบาลตำบล ต้องมีความยืดหยุ่นให้อำนาจในการจัดตั้งหน่วยงานที่จะทำ ให้การบริหารงานสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องเปิด โอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานรวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วม

๒. เงื่อนไข คือบุคลากรของเทศบาลตำบล ต้องมีความรอบรู้ในระบบการทำงานและ การให้บริการประชาชนเป็นอย่างดี มีความยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายด้านการดำเนินงาน ใน ภาพรวม เทศบาลตำบล ดำเนินงานต่าง ๆ ตามแผนงานที่ได้มีการวางแผนร่วมกับประชาชน โดย เทศบาลตำบล จะเป็นผู้ดูแลการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ แม้ว่าการดำเนินงานของเทศบาลตำบล ยังมีปัญหาเรื่องของบุคลากร และงบประมาณที่มี จำนวนจำกัด นอกจากนี้ในสถานการณ์ของงบประมาณที่จำกัดเทศบาลตำบล จำเป็นต้องสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณ รวมทั้ง เทศบาลตำบล ยังมีการวางแผนเพื่อรองรับกับปัญหาความล่าช้าจากการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง

โดยสรุปแล้ว การดำเนินงานของเทศบาลตำบลยึดหลักความมีเหตุผล ทั้งนี้เนื่องจากการ ดำเนินงานจะดำเนินงานตามแผนงานที่ที่ได้ออกไว้ซึ่งเป็นผลจากความต้องการของประชาชนซึ่ง อยู่ในกระบวนการทำประชาคม อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ คือการขาดหลักความ พอเพียง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากกระบวนการลงทุนด้านอาคารสถานที่ซึ่งส่วนใหญ่จะมีได้ใช้ ประโยชน์ให้คุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ บริหารงานของ เทศบาลตำบล ในด้านการดำเนินงาน สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) เทศบาลตำบล ต้องดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้โดยคำนึงถึงความมี ประสิทธิภาพและความคุ้มค่า ทั้งในเรื่องบุคลากรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ

๒) มีความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน

๓) เงื่อนไข คือ เทศบาลตำบล ต้องมีการทบทวนแผนงานและการสนับสนุนให้บุคลากร มีความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล ต้องมีการทบทวนแผนงานและการสนับสนุนให้ บุคลากรมีความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล และการดำเนินงานต่างๆ ต้องมีความ เสมอภาค ด้านการติดตามและประเมินผล การบริหารของเทศบาลตำบล มีการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม โดยได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนและ สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนในการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ด้วยระเบียบทางราชการที่กำหนดให้ การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องมีการตรวจสอบ อย่างไรก็ตามกระบวนการประเมินก็มีส่วนทำ ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการติดตามสอดส่องการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบล ช่วยให้การ ดำเนินงานของเทศบาลตำบลมีความโปร่งใส แต่ยังคงขาดการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหรือ ปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งแนวทาง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ บริหารงานของเทศบาลตำบล ในด้านการติดตามและประเมินผลสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การประเมินภายใน เทศบาลตำบล ต้องแต่งตั้งบุคคลที่มีหน้าที่ประเมินผล พร้อมทั้ง กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินผล ตลอดจนตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน สามารถวัดได้จริง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้ติดตามประเมินผล

๒. การคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลเทศบาลตำบล ต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ มีความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะต้องทำการประเมิน หรือต้องอธิบายให้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้สามารถประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เทศบาลตำบล ต้องเพิ่มบทบาทการติดตามประเมินผลของหน่วยงานภายนอกให้มากขึ้นเพื่อให้ทราบมุมมองหรือข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารงานของเทศบาลตำบล ได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

๔. ผู้ประเมินจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีจริยธรรมและมีความยุติธรรมเพื่อให้ผลการประเมินมีความตรงไปตรงมาปัจจัยแห่งความสำเร็จของเทศบาลตำบล ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร แบ่งออกเป็น

๑. ปัจจัยภายใน เทศบาลตำบล ได้แก่ ความจริงใจของผู้นำ เทศบาลตำบลและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในเทศบาลตำบล

๒. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความร่วมมือหรือความเข้มแข็งของชุมชน และความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ปัจจัยแห่งความล้มเหลวซึ่งเป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดของเทศบาลตำบล ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงาน แบ่งออกได้เป็น

๑. ปัจจัยภายในเทศบาลตำบล ได้แก่ ผู้นำของ เทศบาลตำบล ขาดวิสัยทัศน์ทัศนคติเชิงลบของเทศบาลตำบล ในการให้บริการแก่ประชาชน รูปแบบการทำงานของบุคลากรในเทศบาลตำบล เป็นแบบตึงรับ ไม่กล้าเปลี่ยนแปลง

๒. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องและไม่ชัดเจนของนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความพยายามใช้อำนาจในทางมิชอบของกลุ่มผลประโยชน์ ขาดการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารจากภาครัฐข้อเสนอแนะของเทศบาลตำบล ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงานผู้บริหารและบุคลากรเทศบาลตำบล ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำเอาองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลได้รวมถึงสามารถปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่บุคลากรในองค์กรและประชาชนในพื้นที่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในเทศบาลตำบล อย่างจริงจัง ทั้งในรูปแบบของการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ในทุกระดับองค์กร และบุคคล เพื่อให้ เทศบาลตำบลสามารถนำ เอาหลักการดังกล่าวมา ประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับพื้นที่ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการผู้บริหาร และบุคลากรของเทศบาลตำบล ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำเอาองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของ เทศบาลตำบลได้รวมถึงสามารถปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่บุคลากรในองค์กรและประชาชนในพื้นที่

๑. ผู้บริหารเทศบาลตำบล จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกในการทำงาน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดยผู้นำควรจะพัฒนาทักษะในการทำงาน โดยเฉพาะด้านการประสานงาน เพื่อให้เทศบาลตำบล มีเครือข่ายการทำงานที่จะช่วยดูแล พัฒนาพื้นที่

๒. เทศบาลตำบล ต้องบริหารงานโดยจัดสรรงบประมาณทางการบริหารให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. เทศบาลตำบล ต้องจัดทำฐานข้อมูลของพื้นที่ที่รับผิดชอบ และสร้างระบบ/กลไกในการปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถนำเอาข้อเท็จจริงมากำหนดแผนการดำเนินงานของเทศบาลตำบล ซึ่งจะทำให้เทศบาลตำบลสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง

๔. เทศบาลตำบล ต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการยอมรับ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชน ให้เข้มแข็งเพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ มีความรับผิดชอบในการพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งสามารถพัฒนาตัวเอง/กลุ่ม/ชุมชน ได้อย่างต่อเนื่อง

๕. เทศบาลตำบล ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้วยความโปร่งใส และให้บริการประชาชนด้วยความเป็นธรรม เพื่อสร้างความรู้สึกว่า เทศบาลตำบล เป็นองค์กรของประชาชน ที่เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่/ชุมชน ร่วมกับประชาชน

๒.๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐)^{๔๗}

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

เป้าประสงค์ : โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคมและการขนส่งโดยมุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการเกษตรและขนส่งมวลชนสาธารณะ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน

กลยุทธ์ : มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามความจำเป็น พัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร และพัฒนาระบบคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมที่สามารถก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชน

ตารางที่ ๒.๓.๑ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ที่ ๑

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	๑) พัฒนาเส้นทางการคมนาคมและขนส่งทั้งทางถนนสะพาน ที่เหมาะสมสามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของคนในท้องถิ่นมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การสร้างงานและกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ๒) ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของถนนให้ได้มาตรฐานที่ดี มีความปลอดภัยในการเดินทางและขนส่งสินค้าจัดให้มีไฟสัญญาณจราจรป้ายเส้นทาง ระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่เหมาะสมเพียงพอ รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพการคมนาคมขนส่งทางน้ำ ๓) พัฒนาและปรับปรุงระบบข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานด้าน

^{๔๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๖ -๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี).

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
	สาธารณูปโภค ให้สามารถใช้วางแผนตัดสินใจในการพัฒนาได้ตามลำดับความสำคัญ ความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการ สามารถกำหนดแนวทางในการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าต่อการลงทุน ๔) จัดทำผังเมือง ข้อบังคับการใช้พื้นที่ เพื่อกำหนดนโยบายและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารบ้านเรือน โรงงานและการวางแผนพื้นที่เพาะปลูกโดยได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในพื้นที่ ๕) ผลักดันให้เกิดระบบการให้บริการขนส่งสาธารณะและขนส่งมวลชนที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการใช้งานของประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในและต่างประเทศ ๖) ปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภคด้านการเกษตรและชลประทาน เพื่อการเกษตรให้สามารถป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยแล้งที่มีต่อภาคเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๗) ปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภค เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มและลดค่าใช้จ่ายในการกระจายสินค้า เช่น การจัดตั้งและดูแลตลาดกลางรับซื้อ ขาย ๘) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนติดตามประเมินผลความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ความยั่งยืน

เป้าประสงค์ : ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชนทั้งในด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและการบริการเพิ่มพูนทักษะในการผลิตลากรตลาดตลอดจนการพัฒนา ในลักษณะของการรวมกลุ่ม (Cluster) ระหว่างท้องถิ่น

กลยุทธ์ : ส่งเสริมให้ประชาชนมี ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม พัฒนาพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ตารางที่ ๒.๓.๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด
เชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ยุทธศาสตร์ที่ ๒

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
๒. การพัฒนาเศรษฐกิจตาม แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	๑) ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเดิมและเพิ่มกิจกรรมใหม่ เช่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภาพ และเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เหมาะสมกับศักยภาพและเกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น ๒) ศึกษา รวบรวม และเผยแพร่ข้อมูล เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อให้สามารถเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓) สร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในการพัฒนาและประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ๔) พัฒนาความรู้ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ในด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ประกอบด้วย การตลาด การผลิต/การบริการ การบริหารจัดการและการเงิน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ ทักษะ แรงงาน การศึกษาและพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่า ยกระดับการค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้าอาเซียน ๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนมีอำนาจในการต่อรองการจัดหาปัจจัยการผลิต เพื่อลดต้นทุนในการผลิตตลอดจนแสวงหาโอกาสทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศร่วมกันในลักษณะกลุ่มเครือข่าย โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน๖. ส่งเสริมการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตการออกแบบเพื่อเพิ่มคุณภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า/บริการ การตลาด และการขายที่เชื่อมโยงสู่ตลาดภายนอก

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ : ๑. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

๒. ชุมชนมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

กลยุทธ์ : ๑. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

๒. ป้องกันและแก้ปัญหาขยะและมลภาวะในชุมชน

ตารางที่ ๒.๓.๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ ๓

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑) พัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมเช่น ปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอย ปัญหาหมอกควันให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด โดยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ๒) ส่งเสริมให้มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐเอกชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ๓) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน เช่นการแก้ปัญหาหมอกควัน ไฟป่า ๔) การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เพื่อลดปริมาณขยะมีการคัดแยกที่เหมาะสมมีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีและสร้างประโยชน์จากขยะในชุมชน รวมถึงการดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองไม่ให้เน่าเสีย ๕) สร้างองค์ความรู้จากการศึกษาดูงานการหาต้นแบบที่ดีในการบริหารจัดการขยะและมลภาวะเพื่อนำมาเป็นแบบอย่างแนวทางปฏิบัติขยายผลสู่ชุมชนและท้องถิ่นอื่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรภาคเอกชน เช่นการพัฒนาระบบการกำจัดขยะมูลฝอย การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า ๖) ส่งเสริม สนับสนุนและนางานวิจัยเกี่ยวกับพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกมาใช้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการอนุรักษ์พลังงานอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐและขยายไปยังภาคอุตสาหกรรมเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ ๗) ให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึก และสร้างแรงจูงใจของคนในท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์พลังงาน การใช้พลังงานทดแทน โดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสาน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป้าประสงค์ : ชุมชนและองค์กรภาคสังคมในท้องถิ่น สามารถอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่าง ยั่งยืน

กลยุทธ์ : ๑. พัฒนาคณะความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงองค์กรวม
๒. อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน

ตารางที่ ๒.๓.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด เชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ ๔

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมจารีต ประเพณีและภูมิปัญญา ท้องถิ่น	๑) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร รายการโทรทัศน์ สื่อ online เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นความคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ ๒) พัฒนาและเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน ศิลปวัฒนธรรม จัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายนอก เช่นการจัดกิจกรรมการ เข้าร่วมงานแสดงสินค้าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ : การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

เป้าประสงค์ : ๑.กลุ่มเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ ได้รับการส่งเสริมการศึกษาและการ เรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ประสบปัญหาทางสังคมได้รับบริการและ สวัสดิการอย่างทั่วถึง รวดเร็วและเป็นธรรมบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง

กลยุทธ์ : ๑. ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒. ส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน

๓. พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนสตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส

ตารางที่ ๒.๓.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด
เชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ยุทธศาสตร์ที่ ๕

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน	๑) จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับประชาชน กลุ่มอาชีพและการรวมกลุ่มตามอัธยาศัย ๒) ส่งเสริม พัฒนาและยกระดับคุณภาพมาตรฐานบริการทางการศึกษาและการศึกษาวิจัยของสถานศึกษาในสังกัดและสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนทุกระดับ พัฒนาความพร้อมต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ๓) พัฒนาระบบสวัสดิการและบริการสุขภาพทางด้านสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพ ยกระดับคุณภาพมาตรฐานบริการสุขภาพที่มีคุณภาพมาตรฐาน โดยให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวกและทั่วถึง ๔) ส่งเสริมเครือข่ายด้านสาธารณสุขในการเฝ้าระวัง ควบคุมโรคที่เป็นปัญหาสำคัญ โรคอุบัติใหม่และภัยสุขภาพ พัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายในการป้องกันโรคและสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุกในชุมชน ๕) สำรวจรวบรวมข้อมูลเด็ก เยาวชน สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น เพื่อจัดทำแผน กำหนดแนวทางในการจัดสวัสดิการทางสังคม ทั้งในด้านการศึกษาการพัฒนาอาชีพ และการเข้าถึงปัจจัยการยังชีพ ๖) พัฒนาการให้บริการและโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับกลุ่มประชาชนเป้าหมาย เช่น การจัดทำ ทะเบียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการด้านต่าง ๆ การสร้างทางลาดสำหรับผู้พิการ การรักษาพยาบาล เป็นต้น ๗) ส่งเสริมการเข้าถึงสวัสดิการสังคม ความเสมอภาคและพัฒนา ศักยภาพแก่กลุ่มประชาชนเป้าหมาย สนับสนุนกองทุนเพื่อส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมคุ้มครองเด็กส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และผู้สูงอายุ ๘) ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพให้แก่กลุ่มประชาชนเป้าหมายในชุมชน/ท้องถิ่นตามศักยภาพ รวมทั้งสนับสนุนด้านการตลาดเพื่อให้มีงานทำ มีรายได้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ยุทธศาสตร์ ๖. การป้องกัน บรรเทาสาธารณภัยและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน

เป้าประสงค์ : ๑ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนและสามารถป้องกันและรับมือกับสาธารณภัยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒ ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไข สามารถลดปัญหาอาชญากรรมและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

กลยุทธ์ : ๑. รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชุมชน

๒. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓. ป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและปัญหาแรงงานต่างด้าว

ตารางที่ ๒.๓.๖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ ๖

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน	๑) ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครชุมชน ตำรวจบ้านกลุ่มจิตอาสา,อปพร., อสม.เพื่อเฝ้าระวังและรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ๒) รณรงค์ประชาสัมพันธ์, ให้ความรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันภัยที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน ๓) พัฒนาความร่วมมือและบูรณาการระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ รวมทั้งการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ๔) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (อปพร.) กลุ่มอาสาสมัครดับไฟป่า ๕) พัฒนา ปรับปรุงระบบเพิ่มประสิทธิภาพงานการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและรักษาความสงบปลอดภัยในชุมชนอย่างพอเพียง ๖) สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการและป้องกันปัญหาภัยแล้ง อุทกภัย สาธารณภัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยอย่างทันท่วงที ๗) นำเทคโนโลยีมาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาคารเฝ้าระวังการแจ้งเตือนด้านสาธารณภัย ๘) บูรณาการความร่วมมือระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ปัญหาแรงงานต่างด้าว อย่างมีระบบ เช่น โรงเรียน วัด องค์กรภาคเอกชนผู้ประกอบการและประชาชนในท้องถิ่น ฯลฯเพื่อ

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
	กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและดำเนินการตามกฎหมายอย่างจริงจัง ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการแก่เด็กและเยาวชน เพื่อป้องกัน ปัญหายาเสพติดและพัฒนาระบบการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวและการ ให้สิทธิของคนพื้นที่สูงให้มีสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเตรียม ความพร้อมเฝ้าระวังผลกระทบและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจาก แรงงานต่างด้าวทั้งในระบบและนอกระบบตามกฎหมาย

ยุทธศาสตร์ ๗ การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

เป้าประสงค์ : ๑ เทศบาลมีกระบวนการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

๒ เทศบาลมีการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์

กลยุทธ์ : ๑.พัฒนากระบวนการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

๒.พัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๒.๓.๗ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.๒๕๕๖-พ.ศ.๒๕๖๐) การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ ๗

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี	๑) เสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม รักษาวินัยและธรรมาภิบาลที่ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักสร้างขวัญกำลังใจและทัศนคติที่ดีของบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับในการให้บริการประชาชน ๒) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถทักษะและสมรรถนะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในการปฏิบัติงาน การบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านระเบียบที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน การจัดอบรมในด้านการบริหารจัดการธรรมาภิบาล ๓) พัฒนากลไกการทำงานที่เข้มแข็งและโปร่งใส โดยอาศัยความร่วมมือเป็นภาคีหรือข้อตกลงความร่วมมือและการบูรณาการระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะของผู้รับบริการเป็นหลักภายใต้การตัดสินใจที่ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การพร้อมรับการตรวจสอบจากประชาชน และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีการเปิดเผยข้อมูลหน่วยงานตามกฎหมาย ๔) จัดหาเครื่องมือและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ ตลอดจนพัฒนานวัตกรรมการให้บริการ

ประเด็นยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
	เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ๕) พัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพระบบงานและการให้บริการประชาชน โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าในการปฏิบัติการกิจ คำนึงถึงความต้องการของประชาชน ๖) ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน กลุ่มองค์กร หน่วยงานและผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินงานในการพัฒนาของท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นในการกำหนดบทบาทบัญญัติ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานประโยชน์ของภาคส่วนต่าง ๆ ให้เสมอภาคและมีความสมดุล ๗) ส่งเสริมและจัดให้มีระบบการควบคุมภายในองค์กรภาครัฐตามที่กฎหมายกำหนด และการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบจากทุกภาคส่วน

กล่าวโดยสรุปว่า เทศบาลมีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน เนื่องจากเทศบาลเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามเทศบาลจะสามารถส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น ผู้บริหารของเทศบาลเองจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วจึงส่งเสริมให้บุคลากร เจ้าหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจและพร้อมที่จะให้บริการสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “ระเบิดจากข้างใน” อันหมายถึงองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องพัฒนาบุคลากร เจ้าหน้าที่ ให้มีความรู้ แล้วจึงขยายผลไปสู่ภาคครัวเรือน และภาคหน่วยงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสร้างความมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างกัน และยังเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุด จึงจะสามารถทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสุข และยืนอยู่ได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน

๒.๓ เทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่^{๔๔}

๒.๓.๑ ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประวัติเทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมา : ตำบลบ้านแม เดิมมีสตรีผู้หนึ่งมีสติปัญญาฉลาดชาวบ้านจึงขนานนามว่า แม่ของหมู่บ้าน และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านแม" ต่อมาสามีชายมาสู่ขอและให้นางย้ายไปอยู่ที่เวียงไค้งบ้านฝ่ายชาย แต่นางรักบ้านเกิดมากจึงไม่ยอมแต่งงานด้วย จึงได้ขุดคลองเพื่อตั้งบ้านแม

^{๔๔} “การปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนเทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://banmea.go.th/index.php> [๒๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐].

ให้เป็นเวียงแม่แต่ยังขาดตำบลและอำเภอนาง จึงตั้งหมู่บ้านเป็นตำบลและเป็นอำเภอบ้านแม่ และได้เปลี่ยนชื่อจากตำบลบ้านแม่เป็นตำบล "บ้านแม่" มาจนถึงปัจจุบัน

แต่เดิม ตำบลบ้านแม่ เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอแม่วาง และอำเภอบ้านแม่ โดยมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านกาดต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๗ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยุบอำเภอแม่วาง และอำเภอบ้านแม่ รวมเป็นอำเภอเดียวกันให้ใช้ชื่อว่า “อำเภอบ้านแม่” โดยมีที่ว่าการอำเภอ ตั้งอยู่ที่บ้านเปียง หมู่ที่ ๑๓ ตำบลบ้านแม่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒ ได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอบ้านแม่ มาตั้ง ณ ที่บ้านสันป่าตอง หมู่ ๑๐ ตำบลยู่หวา ซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบันและเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น “อำเภอสันป่าตอง”

ปัจจุบันตำบลบ้านแม่ อยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเนื้อที่ประมาณ ๑๖.๖๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๐,๔๐๖ ไร่ อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับตำบลน้ำบ่อหลวง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลยู่หวา ทิศใต้ติดต่อกับตำบลทุ่งสะโตก และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบล ดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

๒.๓.๒ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา

วิสัยทัศน์การพัฒนา (VISION)

“สาธารณูปโภคครบครัน ร่วมด้านยาเสพติด เศรษฐกิจเข้มแข็ง”

พันธกิจการพัฒนา (MISSION)

๑. พัฒนาระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน
๒. ส่งเสริมและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรโดยร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
๓. พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง
๔. อนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานคุณค่าความหลากหลายของวัฒนธรรม จารีตประเพณีของท้องถิ่น
๕. ส่งเสริมระบบการศึกษาและพัฒนาระบบสาธารณสุข
๖. ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน และสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองได้
๗. ส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่ม และการประกอบอาชีพ พัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
๘. ดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสงบและวางระบบมาตรการและกำกับดูแลความปลอดภัยด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
๙. ดำเนินการด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
๑๐. พัฒนางานด้านบริหารจัดการในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ พัฒนานุเคราะห์ให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีค่านิยมมุ่งทำงานเพื่อองค์กรและประชาชน
๑๑. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการและบูรณาการร่วมกัน

ข้อมูลทั่วไปเทศบาลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพทั่วไป

-ที่ตั้ง อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสันป่าตอง และอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสันป่าตอง ประมาณ ๖ กิโลเมตร

- เนื้อที่ ประมาณ ๑๖.๖๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๐,๔๐๖ ไร่

-ภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม๑๓ หมู่บ้าน (แสดงหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบล) จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเต็มทั้งหมู่บ้าน ๑๓ หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ บ้านเหมืองฟู	หมู่ที่ ๘ บ้านแม
หมู่ที่ ๒ บ้านเด่น	หมู่ที่ ๙ บ้านเจดีย์เนิ้ง
หมู่ที่ ๓ บ้านท่าโป่ง	หมู่ที่ ๑๐ บ้านกัวแลน้อย
หมู่ที่ ๔ บ้านฉิมพลี	หมู่ที่ ๑๑ บ้านดง
หมู่ที่ ๕ บ้านร้องธาร	หมู่ที่ ๑๒ บ้านท่าเตื่อ
หมู่ที่ ๖ บ้านสัน	หมู่ที่ ๑๓ บ้านเปียง
หมู่ที่ ๗ บ้านร้องขุ่ม	

- ประชากร ประชากรทั้งสิ้น ๖,๕๕๔ คน แยกเป็นชาย ๓,๑๐๗ คน หญิง ๓,๔๔๗ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

- สภาพทางเศรษฐกิจ

- อาชีพ (แสดงอาชีพของประชากรในเขตเทศบาล) เกษตรกรรม , เลี้ยงสัตว์ , รับจ้าง , ตัดเย็บเสื้อผ้า , ก่อสร้าง , ค้าขาย , รับราชการ

- หน่วยธุรกิจในเขตเทศบาล

ธนาคาร	-แห่ง
โรงแรม	-โรงแรม
ปั้มน้ำมันและก๊าซ	๑ แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	๒ แห่ง
โรงสี	๑๐ แห่ง

- สภาพทางสังคม

- การศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	๓ แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา	๒ แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	๑ แห่ง
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา	๑ แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุด	๑๓ แห่ง
ประชาชน	

- สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด/สำนักสงฆ์	๑๐ แห่ง
มัสยิด	- แห่ง

- ศาลเจ้า - แห่ง
- โบสถ์ - โบสถ์
- สาธารณสุข
 - โรงพยาบาลของรัฐขนาด - แห่ง
 - โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓ แห่ง
 - สถานพยาบาลเอกชน - แห่ง
 - ร้านขายยาแผนปัจจุบัน ๑ แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - สถานีตำรวจ - แห่ง
 - สถานีดับเพลิง - แห่ง
 - ตูยามตำรวจ ๑ แห่ง
- การบริการพื้นฐาน
 - การคมนาคม (แสดงจำนวนและสภาพทางคมนาคมทางบก)
 - ถนน คสม. ๔๗ สาย ยาวประมาณ ๘.๓ กม.
 - ถนน ลาดยาง ๑๓ สาย ยาวประมาณ ๕.๒ กม.
 - ถนน ลูกวัง ๓๗ สาย ยาวประมาณ ๑๙.๕ กม.
- การโทรคมนาคม
 - ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข - แห่ง
 - สถานีโทรคมนาคมอื่น ๆ - แห่ง
- การไฟฟ้า (แสดงถึงจำนวนหมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึงและจำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า)
 - ไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้าน
 - ประชาชนที่ใช้ไฟฟ้า ร้อยละ ๙๙
- แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - ลำน้ำ,ลำห้วย
 - บึง , หนองและอื่น ๆ ๑ แห่ง
- แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น
 - ฝาย ๗ แห่ง
 - บ่อน้ำตื้น ๑,๐๔๙ แห่ง
 - บ่อโยก - แห่ง
 - อื่น ๆ (สระบุ) ๑๓ แห่ง (ประปาหมู่บ้าน)
 - ๘๗ แห่ง (บ่อบาดาล)
 - ๙ แห่ง (สระน้ำ) ๑ แห่ง (บ่อบาดาลเพื่อการเกษตร)
- ข้อมูลอื่น ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ (แสดงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใน อบต.)

มวลชนจัดตั้ง

ลูกเสือชาวบ้าน	- รุ่น - คน
ลูกเสือชาวบ้าน	- รุ่น - คน
ไทยอาสาป้องกันชาติ	- รุ่น - คน
กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ	- รุ่น - คน
อื่น ๆ (ระบุ)	- รุ่น - คน

- ศักยภาพในตำบล

ศักยภาพของเทศบาลตำบลบ้านแม

๑. จำนวนบุคลากรเทศบาลตำบล จำนวน ๓๖ คน
 - ตำแหน่งในสำนักปลัด จำนวน ๑๖ คน
 - ตำแหน่งในกองคลัง จำนวน ๖ คน
 - ตำแหน่งในกองช่าง จำนวน ๕ คน
 - ตำแหน่งในกองการศึกษาและวัฒนธรรม จำนวน ๙ คน
๒. ระดับการศึกษา
 - มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒ คน
 - มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๗ คน
 - ประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน ๒ คน
 - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน ๑ คน
 - ปริญญาตรี จำนวน ๑๖ คน
 - ปริญญาโท จำนวน ๘ คน

๒.๓.๓ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี(พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐)

นายกเทศมนตรีตำบลบ้านแม ได้มีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ตำบลบ้านแม อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ใน ๙ ด้าน ได้แก่ นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure policy), นโยบายด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของชุมชน (Economic policies), นโยบายด้านสาธารณสุข (Health policy), นโยบายด้านการกีฬา (Sports policy), นโยบายด้านการศึกษา (Education policy), นโยบายด้านความมั่นคง (ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน) (Security policy, life safety and property), นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental policy), นโยบายด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (Cultural policy), นโยบายด้านการบริหารจัดการ (Management policy) เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เทศบาลตำบลบ้านแม ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐) เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณ และแผนการดำเนินงาน ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี มีนโยบายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วิสัยทัศน์การพัฒนา “สาธารณสุขปลอดภัยครบครัน ร่วมด้านยาเสพติด เศรษฐกิจเข้มแข็ง”

“สาธารณูปโภคครบครัน ร่วมต้านยาเสพติด เศรษฐกิจเข้มแข็ง” : เป็นตำบลที่ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นมีระบบการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภคที่ดี ป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ ส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนพร้อมกันเป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการบนความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของประชาชน

พันธกิจการพัฒนา

๑. พัฒนาระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน
๒. ส่งเสริมให้เยาวชนประชาชนรักการเล่นกีฬาเพื่อห่างไกลยาเสพติด
๓. ส่งเสริมและพัฒนากิจการผลิตสินค้าและบริการที่ได้มาตรฐาน
๔. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้าน / ตำบลให้มีความสวยงาม ความสุขเป็นตำบลน่าอยู่
๕. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
๖. นำหลักศาสนาและพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวทางใน

การพัฒนา

๗. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
๘. ดำเนินการพัฒนา โดยการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายในระดับอำเภอ , จังหวัด และระดับประเทศ

๙. บูรณาการบริการสู่ประชาชน เพื่อความพึงพอใจของประชาชน
- จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเทศบาล

๑. แก้ไขปัญหายาเสพติด
๒. แก้ไขปัญหาความยากจนให้ประชาชนมีอาชีพและมีรายได้พอเพียง
๓. ส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น
๔. เป็นตำบลน่าอยู่ และมีชุมชนที่เข้มแข็ง
๑. นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure policy)

๑.๑ ส่งเสริมด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการอย่างทั่วถึง (ส่งเสริมพัฒนาด้านการสาธารณูปโภคให้เป็นรูปธรรม ถนนด้านด้านเกษตร ไฟฟ้าด้านการเกษตร ไฟฟ้าแสงสว่างตามแนวถนน สัญญาณไฟจราจรเชื่อมทางแยก ติดตั้งกล้องวงจรปิดจุดอันตราย CCTV ติดตั้งอินเตอร์เน็ตประจำหมู่บ้านพร้อม WIFI ก่อสร้างรางระบายน้ำ ระบบประปา พร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นตำบลปลอดการทุจริตและการเกษตร

๑.๒ ส่งเสริมการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ก่อสร้างถนน และสะพานเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ตำบลและระหว่างอำเภอ

๒. นโยบายด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของชุมชน (Economic policies)

๒.๑ ส่งเสริมสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านแม่ (ส่งเสริมและสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านแม่ สัจจะออมทรัพย์วันละบาท)

๒.๒ ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ (ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ)

๓. นโยบายด้านสาธารณสุข (Health policy)

๓.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านสาธารณสุข (ส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านสาธารณสุข สปสช. การดูแลคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแม่ โดยการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเชื้อ ฯลฯ ให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างสูงสุด)

๔. นโยบายด้านการกีฬา (Sports policy)

๔.๑ ส่งเสริมการกีฬา และนันทนาการ (ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการให้มีประสิทธิภาพมุ่งสู่ความเป็นเลิศและเป็นรูปธรรม)

๕. นโยบายด้านการศึกษา (Education policy)

๕.๑ ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในพื้นที่ (ส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหรือ AEC)

๖. นโยบายด้านความมั่นคง (ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน) (Security policy , life safety and property)

๖.๑ ส่งเสริมการบริการรถพยาบาลฉุกเฉิน EMS (ช่วยเหลือรับ – ส่งผู้ป่วยและจัดศูนย์รับเรื่องเหตุด่วนเหตุร้าย พร้อมหน่วยป้องกันบรรเทาสาธารณภัย อาสาพลั้งแผ่นดิน หน่วยกู้ภัย (อปพร.) ๒๔ ชั่วโมง)

๗. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental policy)

๗.๑ บริหารจัดการขยะในพื้นที่ตำบลบ้านแม่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ขยะต้องได้รับการแก้ไขตามหลักวิชาการโดยประชาชนมีส่วนร่วม)

๘. นโยบายด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (Cultural policy)

๘.๑ ส่งเสริม อนุรักษ์ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น (ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อนุรักษ์และฟื้นฟู สืบสานศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง)

๙. นโยบายด้านการบริหารจัดการ (Management policy)

๙.๑ ส่งเสริมการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ (ประสานงานกับหน่วยงานด้านการปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อสร้างความสามัคคีและการพัฒนาแบบบูรณาการและเน้นการมีส่วนร่วม)

๙.๒ การประชาสัมพันธ์การดำเนินการพัฒนาตำบลบ้านแม่ ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง (การรายงานประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวให้ประชาชนทราบถึงงานการพัฒนาที่เกี่ยวข้องเทศบาลตำบลบ้านแม่ โดยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้)

๙.๓ การทำงานตามนโยบายของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายและสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยไม่ขัดต่อกฎหมายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชน

๙.๔ จัดตั้งศูนย์ปรึกษาเรื่องราวร้องทุกข์ ด้านกฎหมายให้กับประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี(พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐) เกษตร
เทศบาลบ้านแม (งานส่งเสริมการเกษตร)^{๔๙}

๑) ยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจ

๑.๑ การพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชน

ตารางที่ ๒.๓.๘ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๘ – พ.ศ.๒๕๖๐)
เกษตรเทศบาลบ้านแม (งานส่งเสริมการเกษตร)

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนการพัฒนา
๑. การพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชน	๑. โครงการสนับสนุน การบริหารจัดการ ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำ ตำบลบ้านแม ๒. โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรการผลิตเชื้อชาไตรโคเดอร์มา ๓. โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำปุ๋ยสั่งตัด ๔ .วัสดุการเกษตร ๕. โครงการจัดการข้าวเหนียวสันป่าตอง
๒. แผนงานสร้างความเข้มแข็งของชุมชนงาน บริหารทั่วไปเกี่ยวกับสร้างความสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน	๑. โครงการฝึกอบรมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ ๒. โครงการฝึกอบรมอาชีพของกลุ่มแม่บ้าน ๓. โครงการสนับสนุนจัดการแสดงและจำหน่าย สินค้า OTOP ของดีเมืองเชียงใหม่ ๔. สนับสนุนการแสดงผลงาน OTOP ในงานมหกรรม ไม้ดอกไม้ประดับ ๕.สนับสนุนงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ๖.โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมเวียงท่ากาน
๓. แผนงานการศาสนาวัฒนธรรมและ นันทนาการ	๑. โครงการจัดงานจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ๒. โครงการแห่เทียนพรรษาของเทศบาลบ้านแม ๓. โครงการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่นสร้างความภูมิใจร่วมกันของสังคมในมิติ

^{๔๙}ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐) เกษตร
เทศบาลบ้านแม,[ออนไลน์].แหล่งที่มา http://www.banmae.go.th/img_update/download/32_591_Action_Plan_Chapter_02.pdf [๒๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐].

ตารางที่ (ต่อ)	
ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนการพัฒนา
๓. แผนงานการศาสนาวัฒนธรรมและ นันทนาการ (ต่อ)	วัฒนธรรมส่งเสริมสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ๔. โครงการฝึกอบรมจริยธรรมส่งเสริมวัดในพื้นที่ เทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ ๕. โครงการประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุและ พระพุทธรูปของวัดในเทศบาลบ้านแม ๖. โครงการจัดงานประเพณียี่เป็งประเพณีลอย กระทง ส่งเสริมคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ ๑ – ๑๓
๔. แผนงานสาธารณสุข	๑. โครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ๒. โครงการรณรงค์ ป้องกันโรคไข้เลือดออก ๓. โครงการจัดการสิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอยใน พื้นที่เทศบาลบ้านแม ๔. โครงการป้องกันโรคติดต่อจากคนและสัตว์ ๕. โครงการอบรมให้ความรู้การแยกขยะในชุมชน ๖. โครงการจัดระบบการแพทย์ฉุกเฉิน ๗. โครงการดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ที่ได้รับผลการ กระทบจากโรคเอดส์ส่งเสริมกลุ่มด้วยรักและ ผูกพัน ๘. โครงการส่งเสริมคณะกรรมการสาธารณสุขมูล ฐาน หมู่ที่ ๑ – ๑๓ ตามโครงการพัฒนาศักยภาพ อาสาสมัครพัฒนาสาธารณสุข
๕. งบประมาณสนับสนุนเฉพาะกิจ	โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร , หน่วยงานต่างๆ ๑.โครงการครอบครัวอบอุ่นตำบลบ้านแม ๒.จัดประชุมอบรมให้ความรู้ในเรื่องการจัดการ แผนชุมชน ๓. โครงการปลูกต้นไม้, หญ้าแฝกในพื้นที่ เทศบาลบ้านแม
๖. แผนงานการศึกษา	๑. โครงการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ ๒. โครงการกรีธา – กีฬานักเรียน

ตารางที่ (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนการพัฒนา
๖. แผนงานการศึกษา (ต่อ)	๓. โครงการเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี ๔. โครงการต้านภัยยาเสพติดส่งเสริมแต่ละ
๗. แผนงานบริหารงานทั่วไป (งานบริหารงานทั่วไป)	๑. ปรับปรุงห้องทำงานสำนักงานปลัด ๒. ก่อสร้างอาคารโรงเพาะข้าวกล้า ไม้เอนกประสงค์ คสล.โครงหลังคาไม้ ๓. โครงการวันสตรีสากล ๔. โครงการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเทศกาลวันสำคัญ ๕. โครงการจัดงานรัฐพิธี

๒.๓.๔ การส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลบ้านแม่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๑. การส่งเสริมวิถีชีวิตของเทศบาลบ้านแม่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านกัวแลน้อยศูนย์หัตถกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑) ศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลัก

บ้านกัวแลน้อยตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านแม่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการแกะสลักคือ มีการแกะสลักไม้ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมีคุณพ่อ บุญมี ท้าวปันตา มาจากอำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มาแต่งงานกับ เลขา ท้าวปันตา ซึ่งอยู่หมู่บ้านกัวแลน้อย ท่านได้มีการแกะสลักและมีการเผยแพร่ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการแกะสลักเป็นการสืบมา ปัจจุบันมีการจัดการตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมหมู่บ้านกัวแลน้อยขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและเรียนรู้วิถีพื้นบ้านโดยมีการถ่ายทอดลงบนไม้แล้วออกมาเป็นผลงานที่มีมีความประณีตและสวยงาม ทางหมู่บ้านกัวแลน้อยได้มีการสร้างศูนย์หัตถกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยการถ่ายทอดด้วยไม้แกะสลัก โดยผลงานเป็นเอกลักษณ์ประณีตและสวยงาม มีการรวบรวมกลุ่มผู้ที่สนใจของตำบลบ้านแม่อำเภอ ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวและมีที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเอง ซึ่งมีความพร้อมด้านศักยภาพความเป็นมาธรรมชาติ และภูมิปัญญาชุมชนที่สืบทอดการมา เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า สร้างเศรษฐกิจสู่ชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประธานการดำเนินโครงการศูนย์หัตถกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นายพิเชษฐ์ ไชยวรรณ ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลบ้านแม่อำเภอ และมีนาง อำพร ศรีหาตา เป็นผู้ประสานงาน และเป็นอาจารย์ผู้ให้ความรู้เรื่องการเรียนรู้ไม้แกะสลัก ผลงานที่มีความโดดเด่น คือ ช้างไม้ เพื่อแสดงวิถีชีวิตความผูกพันของชาวเหนือที่มีต่อช้างจะเห็นได้ต่อการแกะสลัก มีการแสดงถึงอิริยาบถของช้างในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กรอบรูป ที่ทำจากไม้ซึ่งแต่ละรูปแบบนั้นมีการออกแบบจากจินตนาการของ สล่าหรือช่างไม้ ที่มีการรังสรรค์งานได้อย่างประณีตและงดงามศูนย์หัตถกรรมแห่งนี้เป็นศูนย์พัฒนาและเรียนรู้รอบไม้แกะสลักและมีการแสดงผลงานและมีการจัดตั้งสหกรณ์ศูนย์หัตถกรรมกัวแลน้อย ซึ่งทางหน่วยงานสหกรณ์จะเป็นผู้แจกไม้และเป็นจุด

จำหน่ายสินค้าแก่ผู้ที่สนใจของทางหมู่บ้านกัวแลน้อย ทางโรงเรียนทางชุมชนได้แก่ ได้เข้ามาเรียนรู้ในรายวิชาท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ของทางโรงเรียนได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนรู้จักวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นและสามารถเป็นอาชีพได้ในอนาคต โดยทางโรงเรียนได้ปลูกจิตวิญญาณและเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่น การเริ่มต้นของไม้แกะสลักคือต้องหาไม้ตามขนาดที่ต้องการและมีการปรับหน้าไม้ให้เรียบแล้ววาดลวดลายที่ต้องการแกะสลัก จากนั้นใช้สว่านและแซะตามลายที่ต้องการนั้นและมีการขึ้นรูปไม้รูปแบบที่มีคือการแกะความสูงลงบนไม้แกะสลักแผ่น เช่น รามเกียรติ์ พุทธประวัติ ลายไทย วรรณคดี ข้าง (เป็นสัญลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่) และวิถีชีวิตของชาวล้านนาเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ตกแต่ง อาคารสถานที่และเป็นของที่ระลึก ทำให้เกิดการสนใจของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมากที่เข้ามาศึกษาและดูงานเช่น ประเทศจีน ประเทศอเมริกา เยอรมัน เป็นต้น ไม้ที่นำมาแกะสลักนั้นเป็นไม้จามจุรี และไม้สักที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น การแบ่งหน้าที่ของทางผู้ขายนั้นเป็นการแกะขึ้นรูป ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่เรื่องการตกแต่งลายและสีผิวของไม้

ผลงานของศูนย์หัตถกรรมบ้านกัวแลน้อย ได้แก่

๑. ศูนย์หัตถกรรมบ้านกัวแลน้อยได้รับการยกย่องเป็นหมู่บ้านต้นแบบหัตถกรรมศูนย์ไม้แกะสลักและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศของภาคเหนือ

๒. ศูนย์หัตถกรรมบ้านกัวแลน้อยได้เป็นตัวแทนของจังหวัดเชียงใหม่ไปแสดงสินค้าที่มหกรรมไม้แกะสลักระดับประเทศที่ อิมแพ็ค เมืองทองธานี

๓. ศูนย์หัตถกรรมบ้านกัวแลน้อยได้ไปแสดงผลงานที่ศูนย์นานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่

การได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และเทศบาลตำบลบ้านแมในการแสดงผลงานและสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น มีการตลาดสายไม้เทศบาลตำบลยุหว่า เทศบาลสันป่าตอง และเทศบาลบ้านแมเรียบถนนชลประทานของอำเภอสันป่าตองเป็นถนนสายท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่สนใจมีศูนย์แกะสลักจำนวน ๕ แห่ง ดังนี้ ๑. ศูนย์แกะสลักบ้านกัวแลน้อย ๒. ศูนย์แกะสลักไม้ตำบลยุหว่า ๓. ศูนย์ไม้แกะสลักแม่ภูคำ ๔. ศูนย์แกะสลักไม้บ้านดอนตัน ๕. กาดสลีบัวตอง

๒) หัตถกรรมการฝีมือ

หัตถกรรมฝีมือในเทศบาลบ้านแม จัดทำอยู่หมู่บ้านฉิมพลี ที่มีชื่อเสียง คือการทำส้มหมากสุ่มพลูเพื่อใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ ของทางพิธีกรรมของทางล้านนาที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการถ่ายทอด โดยแม่ครูงนุช ชนะวงษา ได้มีการสร้างองค์ความรู้และแนวทางการจัดจำหน่าย ทางเทศบาลได้เรียนเชิญท่านมาเป็นวิทยากรด้านการฝีมือ แต่ละหมู่บ้านได้มีการส่งตัวแทน กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การจัดดอกไม้ในพิธี การจัดดอกไม้พวงหรีด การทำดอกไม้จัด บายศรีสู่ขวัญจากใบตองเป็นการทำพิธีสู่ขวัญจึงเป็นการเชิญขวัญที่หนีหายไปให้เข้ามาอยู่กับตัว และเชื่อว่าเป็นการส่งเสริมพลังใจให้เข้มแข็ง มีสติและไม่ประมาทการทำยาหม่องน้ำ เป็นต้น

๑. หมากสุ่ม

รูปแบบของเครื่องสักการะล้านนาประเภท หมากสุ่ม พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มสรุปได้ดังนี้ คือ

๑.๑. รูปแบบดั้งเดิม คือหมากสุมที่มีโครงสร้างลักษณะรูปทรงพุ่มแบบง่าย ๆ โดยใช้วัสดุที่ทำได้ในท้องถิ่น และใช้เวลาในการทำไม่นาน หมากสุมรูปแบบดังกล่าวนี้มีโครงสร้างที่ทำมาจากการนำไม้ไผ่ผ่าซีก มาเหลาให้มีขนาดเล็กแล้วนำไปแช่น้ำก่อนเพื่อให้ ไม้ไผ่สามารถ ตัดให้โค้งงอได้ จากนั้นจึงนำมาขัดหรือสานและมัดต่อกันจนได้ลักษณะโครงสร้างตามต้องการ ส่วนฐานรองรับโครงสร้างนี้จะทำจากต้นกล้วย ต้นคาที่ตากแห้งสนิทหรือฟางข้าว ซึ่งหากเป็นเขตรอบนอกเมืองจะนิยมใช้วัสดุทั้งสองประเภทหลังมากกว่าเพราะหาได้ง่าย และสามารถทำไว้ล่วงหน้าได้ เมื่อทำโครงสร้างเสร็จแล้วก็นำหมากแห้งที่ร้อยเป็นสายด้วยเชือกปอมาเรียงซ้อนกันบนโครงสร้างให้สวยงาม จากนั้นจึงตกแต่งด้วยข้าวตอกดอกไม้และบุหรียาสูบของชาวล้านนา

๑.๒. รูปแบบประยุกต์ เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากรูปแบบดั้งเดิม โดยจะทำให้มีลักษณะรูปทรงพุ่มคล้ายดอกบัวตูม โครงสร้างของหมากสุมรูปแบบนี้มาจากการดัดเชื่อมเหล็กได้ลักษณะตามต้องการ ความแตกต่างของหมากสุมรูปแบบนี้อยู่ที่ฐานรองรับซึ่งจะใช้ชั้นโตกหรือพานที่ทำจากไม้หรือโลหะ เพราะการใช้ชั้นโตกหรือพานเป็นฐานจะช่วยให้ขั้นตอนในการประกอบหมากสุมใช้เวลาน้อยลง เมื่อทำโครงสร้างเสร็จแล้วก็มีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติเช่นเดียวกับการทำหมากสุมรูปแบบดั้งเดิม เพียงแต่หมากสุมรูปแบบประยุกต์นี้จะมีความสวยงาม แข็งแรง และทนทานต่อการนำไปใช้ในงานพิธีการต่างๆ มากกว่าหมากสุมรูปแบบดั้งเดิม

๒. หมากเบ็ง

จากการศึกษา พบว่าหมากเบ็งมีโครงสร้าง ๓ รูปแบบ พอสรุปได้ดังนี้

๒.๑ รูปแบบดั้งเดิม คือ หมากเบ็งที่มีโครงสร้างลักษณะรูปทรงพุ่มคล้ายรูปวงรี ส่วนใหญ่จะพบในเขตรอบนอกเมือง โดยโครงสร้างของหมากเบ็งจะทำจากต้นกล้วยทั้งในส่วนที่เป็นฐานรองรับและแกนกลาง จากนั้นนำเอาผลหมากดิบที่มีสีเขียว หรือผลหมากสุกที่มีสีส้ม จำนวน ๒๔ ผลมาประกอบลงบนโครงสร้าง ซึ่งในการทำหมากเบ็งนั้นจะต้องมีการนำทางมะพร้าวมาสานเป็นฐานรองรับ เรียกว่า “จั่นแปดกลีบ” ขั้นตอนการประกอบหมากเบ็งคือ นำเอาไม้ไผ่ที่เหลาจนมีขนาดเล็กเท่ากับไม้ปลายแหลมเสียบผลหมากเข้ากับจั่นแปดกลีบ แล้วปักลงบนแกนกลางต้นกล้วย ให้เป็นรูปทรงพุ่มโดยแบ่งจังหวะการปักผลหมากให้เท่ากัน จากนั้นจึงตกแต่งด้วยใบพลูที่ทาปูนแดงและดอกไม้สดที่ทำได้ในหมู่บ้าน

๒.๒ รูปแบบประยุกต์ เป็นหมากเบ็งที่มีโครงสร้างสำเร็จรูป ลักษณะรูปทรงพุ่มคล้ายดอกบัวตูม ซึ่งตัวโครงสร้างนี้จะทำจากโลหะทองเหลืองทั้งในส่วนที่เป็นฐานรองรับและตัวแกนกลาง ตัวโครงสร้างจะถูกแบ่งเป็นช่องว่างจำนวน ๖ หรือ ๘ ช่องก็ได้ การแบ่งช่องแบบนี้เรียกว่า กาบเบ็ง ขั้นตอนการประกอบหมากเบ็งแบบนี้ไม่มีการสานทางมะพร้าวที่เรียกว่า “จั่นแปดกลีบ” เป็นฐานรองหมาก แต่จะนำหมากดิบหรือหมากสุกตามแต่จะเลือกใช้จำนวน ๒๔ ผล ประกอบลงบนโครงสร้างตามตำแหน่งที่ได้แบ่งไว้ก่อนแล้ว ส่วนวิธีการตกแต่งจะทำคล้ายคลึงกันกับวิธีตกแต่งหมากเบ็งรูปแบบดั้งเดิม สำหรับโครงสร้างสำเร็จรูปนี้เมื่อเสร็จพิธีกรรมแล้ว บางชุมชนจะเก็บรวบรวมไว้ที่วัดหรือที่เก็บของส่วนกลางของชุมชน การประดิษฐ์หมากเบ็งรูปแบบนี้มีขั้นตอนและวิธีการทำง่ายที่สุด

๒.๓ รูปแบบผสมผสาน เป็นหมากเบ็งที่มีทรงพุ่มคล้ายดอกบัวตูม แต่กระบวนการทำโครงสร้างเป็นการผสมผสานกันระหว่างโครงสร้างแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ โดย

ยึดโครงสร้างแบบประยุกต์เป็นหลัก ขั้นตอนและวิธีการทำหมากเบ้งแบบนี้จะยากที่สุด เริ่มจากการทำโครงสร้างทั้งส่วนฐานและแกนกลางล้วนทำจากต้นกล้วยยักนั้นต้องทำ "จั่นแปดกลีบ" สำหรับรองหมาก แล้วใช้ไม้ไผ่เหลาเสียบผลหมากดิบหรือหมากสุก จำนวน ๒4 ผลเข้ากับฐาน (จั่นแปดกลีบ) ก่อนที่จะปักลงบนแกนกลางที่ทำจากต้นกล้วยให้ได้ ทรงพุ่ม โดยต้องแบ่งระยะการปักให้เท่าๆ กัน เมื่อประกอบเสร็จแล้วจึงตกแต่งด้วยใบพลูที่ทาปูนแดงและดอกไม้สดเช่นเดียวกับหมากเบ้งทั้งสองรูปแบบแรก

๓. ต้นดอก

จากการศึกษาของรณลักษณ์ อินตะ (รณลักษณ์ อินตะ ๒๕๕: ๕๑-๕๒) พบว่ารูปแบบของต้นดอกล้านนามีเพียงรูปแบบเดียว กล่าวคือ โครงสร้างของต้นดอกจะเป็นรูปทรงพุ่มคล้ายดอกบัวตูมหรือรูปทรงวงรีคล้ายไข่ไก่ โดยใช้ต้นกล้วยเป็นหลักในการทำโครงสร้างแต่จะมีขนาดที่ใหญ่กว่าเพื่อให้สามารถรองรับน้ำหนักของดอกไม้และใบไม้ที่ปักลงบนแกนกลางของต้นกล้วย ใบไม้ที่นิยมนำมาประกอบเป็นต้นดอกคือ ใบเล็บครุฑ ต้นดอกของแต่ละชุมชนอาจมีสีสันแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้ดอกไม้ที่จะนำมาปักบนพุ่มต้นดอกซึ่งแต่ละชุมชนอาจได้รับการปลูกฝังหรือถ่ายทอดแตกต่างกัน

๔. ต้นเทียน

รูปแบบของต้นเทียนล้านนา พบว่ามีเพียงรูปแบบเดียว กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะโดยรวมของต้นเทียนจะเป็นรูปทรงพุ่มคล้ายดอกบัวตูมและพุ่มรูปวงรีคล้ายรูปไข่ไก่ วัตถุประสงค์หลักที่ใช้คือต้นกล้วย ขั้นตอนวิธีการทำโครงสร้างคล้ายคลึงการทำโครงสร้างต้นดอก เพียงแต่เมื่อทำโครงสร้างเสร็จจะใช้เทียนจำนวนสองเล่มผูกกับปลายไม้แหลมปักลงบนแกนกลางต้นกล้วย โดยให้มีจังหวะหรือระยะห่างเท่าๆกันให้เป็นรูปทรงคล้ายพุ่มดอกบัว แล้วตกแต่งด้วยดอกไม้ที่มีสีสันสดใสหรือมีกลิ่นหอม เครื่องสักการะล้านนาต้นเทียนนี้จะประกอบด้วยเทียนทั้งหมด ๑๐๘ เล่ม

๕. ต้นผึ้ง

รูปแบบของเครื่องสักการะล้านนาต้นผึ้ง สามารถแบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบ พอสรุปได้ดังนี้ คือ

๕.๑ รูปแบบโบราณหรือดั้งเดิม คือต้นผึ้งที่มีโครงสร้างรูปทรงพุ่มคล้ายการประดิษฐ์ ต้นเทียน โดยโครงสร้างทั้งหมดทำจากต้นกล้วยทั้งในส่วนที่เป็นฐานรองรับและแกนกลาง จากนั้นนำเอาดอกผึ้งที่ได้จากการประดิษฐ์เสียบติดกับทางมะพร้าวปักลงบนแกนกลางของต้นกล้วยให้มีระยะห่างเท่าๆกันเป็นรูปทรงคล้ายดอกบัวตูม ต้นผึ้งแต่ละต้นจะใช้ดอกผึ้งกี่ดอกก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้ประดิษฐ์แต่ละคนจะเห็นว่าสวยงาม ต้นผึ้งแบบนี้มีขั้นตอนวิธีการทำไม่ยุ่งยาก อีกทั้งวัตถุดิบก็เป็นสิ่งที่สามารถหาได้ภายในหมู่บ้าน

๕.๒ รูปแบบประยุกต์ คือต้นผึ้งที่มีโครงสร้างลักษณะเดียวกับหมากเบ้งรูปแบบผสมผสาน กล่าวคือฐานรองรับและตัวแกนกลางจะทำด้วยต้นกล้วย โครงสร้างจะถูกแบ่งเป็นช่องๆ จำนวน ๖ ช่อง ๘ ช่องหรือมากกว่าตามแต่ผู้ประดิษฐ์จะกำหนด การแบ่งในลักษณะนี้จะใช้กาบกล้วยประกอบให้ได้รูปทรง จากนั้นนำดอกผึ้งที่ทำไว้ปักลงบนกาบกล้วยแต่ละช่อง การปักดอกผึ้งจะปักสลับกับใบไม้สีเขียว แล้วประดับตกแต่งด้วยดอกไม้สด เช่น ดอกดาวเรือง ดอกพุทธรักษา เป็นต้น

๒. ส่งเสริมด้านการเกษตรของเทศบาลบ้านแม ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตรผักออร์แกนิก เป็นผักที่ได้มาจากการเจริญเติบโตตามธรรมชาติ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี หรือยาฆ่าแมลง ดินที่ปลูกต้องทำให้ปลอดสารพิษไม่น้อยกว่า ๓ เดือน และใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักเท่านั้น เพราะเป็นการปลูกแบบธรรมชาติล้วนๆ จึงทำให้ผักออร์แกนิกกลายเป็นผักที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง เป็นผักอินทรีย์ขนานแท้ เพราะการปลูกที่เป็นธรรมชาติจึงต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก อีกทั้งต้องมีการลงทุนที่สูง เช่น การปลูกผักออแกนิก การปลูกข้าวออแกนิก เป็นต้น ทางกลุ่มเกษตรกรได้ให้ความรู้และความเข้าใจของ ๗ คุณประโยชน์ของผักออร์แกนิก

๑. ความปลอดภัยสูง ปลอดสารพิษเนื่องจากเป็นผักที่ปลูกโดยเลียนแบบการเจริญเติบโตแบบธรรมชาติ

๒. เสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง ห่างไกลจากโรคร้าย เมื่อรับประทานอย่างต่อเนื่อง

๓. ลดอัตราการเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งเนื่องจากในผักออร์แกนิกจะมีสารต้านอนุมูลอิสระมากกว่าผักโดยทั่วไป

๔. ส่งผลดีต่อคุณแม่ตั้งครรภ์ ช่วยลดอัตราการเสี่ยงต่อการเป็นโรคสมองพิการในเด็ก และยังช่วยเพิ่มน้ำนมได้อีกด้วย

๕. ผักออร์แกนิกจะมีรสชาติที่อร่อยกว่าผักโดยทั่วไป

๖. ทำให้เกษตรกรที่ปลูกมีสุขภาพแข็งแรงเนื่องจากไม่ต้องใช้สารเคมีในการปลูกนั่นเอง

๗. ลดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้ยาฆ่าแมลง

โดยส่วนใหญ่เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่มีความกระตือรือร้นการโดยการพัฒนานวัตกรรมการดำนานา ในอดีตรุ่นบรรพบุรุษมีการดำนานาปลูกข้าวโดยใช้คน เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีการก้าวหน้าเทคโนโลยีและมีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ทุกวันนี้สวนออร์แกนิกได้รับความสนใจมากขึ้นทุกวัน เพราะการปลูกพืชแบบออร์แกนิกมีส่วนช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญยังปลอดภัยต่อคนและสัตว์อีกด้วย ซึ่งคำว่าออร์แกนิกก็ยิ่งหมายความว่าต้องปลูกพืชโดยพยายามเลี่ยงไม่ใช้สารสังเคราะห์ และสารเคมีทั้งหลาย เป็นการปลูกพืชแบบเน้นความเป็นธรรมชาติให้ได้มากที่สุด และช่วยให้พืชสามารถดูแลและป้องกันศัตรูพืชทุกชนิดได้ด้วยตัวเองมากกว่า และถ้าคุณกำลังสนใจอยากทำสวนออร์แกนิกในบ้าน ก็ลองมาดูขั้นตอนการปลูกสวนออร์แกนิก ดังนี้

๑. เตรียมดิน

ก่อนจะปลูกพืชเพื่อทำสวนอะไรก็ตาม เราควรต้องทดสอบคุณภาพของดินก่อน เพราะถ้าหากดินอุดมสมบูรณ์ มีธาตุอาหารที่สำคัญต่อพืชอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะปลูกต้นอะไรก็จะงอกงามได้อย่างสวยงาม ซึ่งก่อนอื่นก็ต้องนำตัวอย่างดินไปตรวจสอบธาตุอาหารที่มีอยู่ รวมทั้งค่า pH ของดินที่ด้วย เพื่อที่เราจะได้ทราบความอุดมสมบูรณ์ และปัญหาของดินในแปลงปลูก รวมทั้งรับคำแนะนำการแก้ไขปรับปรุงดินให้พร้อม และถ้าหากทราบผลของดินแล้ว ควรเลือกปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยชีวภาพ เพราะในปุ๋ยชีวภาพจะมีจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ต่อดินและพืช อีกทั้งยังปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม และปลอดภัยต่อสุขภาพของพืชที่จะปลูกด้วยค่ะ

๒. ใช้ปุ๋ยหมักมูลเสวียน

ปุ๋ยหมักชีวภาพมีประโยชน์และสำคัญมากกับสวนออร์แกนิก เพราะเป็นตัวส่งเสริมให้สวนออร์แกนิกของเราเจริญเติบโตได้อย่างสวยงาม เนื่องจากมีอัตราส่วนของไนโตรเจน คาร์บอนด์ รวมทั้งจุลินทรีย์ที่เหมาะสมและปลอดภัย แยมปุ๋ยหมักยังช่วยลดเศษซากพืชที่เน่าเสีย ไม่ให้กลายเป็นขยะสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีราคาถูกกว่าปุ๋ยเคมีด้วย นอกจากนี้ปุ๋ยชีวภาพยังช่วยลดวัชพืช และให้สารอาหารแก่ดินได้ค่อนข้างครบถ้วน ซึ่งเราก็สามารถทำปุ๋ยหมักชีวภาพด้วยตัวเองง่าย ๆ ดังนี้

หาภาชนะขนาดความลึกประมาณ ๓ ตารางฟุตมาเตรียมไว้ ใส่ใบไม้แห้งลงไป โรยปุ๋ยคอกเศษอาหาร หรือเศษผัก โรยปุ๋ยคอกทับอีกชั้น ความสูงของกองเศษอาหารไม่ควรเกิน ๓๐ เซนติเมตรโรยใบไม้แห้งลงไปอีก ความสูงประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร จากนั้นจะนำเศษอาหารมาโรยทับบาง ๆ อีกชั้นก็ได้ ห่ออะไรมาดทับเศษอาหารและเศษผักให้อัดแน่นให้ได้มากที่สุด แล้วหมักทิ้งไว้ ๓๐ วัน พอครบกำหนดเวลาแล้วให้ใช้พลั่วค่อย ๆ ตักปุ๋ยชีวภาพด้านล่างเอามาใช้ได้เลย

๓. เลือกพืชที่เหมาะสม

ก่อนจะปลูกพืชในสวนออร์แกนิก เราควรค้นหาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสวนออร์แกนิกของเราด้วย เพื่อให้พืชเจริญเติบโตได้อย่างสุขภาพดีและแข็งแรง โดยสิ่งที่ต้องดูโดยรวมก็คือ พืชชนิดนั้นเป็นพืชที่ชอบแดด ชอบน้ำ และความชื้นมากแค่ไหน ซึ่งต้องไม่เกินความสามารถของสวนเราที่จะรองรับพืชเหล่านี้ด้วย อีกทั้งสุขภาพพืชก่อนปลูกก็สำคัญไม่น้อย ถ้าซื้อเป็นต้นกล้าก็ควรจะต้องเลือกต้นกล้าที่รากสมบูรณ์แข็งแรง ไม่เหลืองหรือมีแมลงเกาะติด ดูแล้วอ่อนแอ แต่ถ้าจะเพาะเมล็ดก็ควรเลือกซื้อเมล็ดที่ยังไม่หมดอายุ และก่อนจะนำไปเพาะก็ควรตรวจสอบคุณภาพเมล็ด ด้วยการนำไปโรยใส่ทิชชูเปียก และนำทิชชูเปียกอีกแผ่นโปะทับอีกที เพื่อดูคุณภาพเมล็ดว่าฝ่อหรือไม่ฝ่อ ถ้าภายใน ๓-๔ วัน พืชสามารถงอกรากออกมาได้ ก็แสดงว่าเมล็ดมีความสมบูรณ์ดี สามารถนำไปปลูกได้ตามปกติ

๔. ปลูกพืชในกระบะ

การปลูกพืชในกระบะจะช่วยให้เราสามารถควบคุมดูแลพืชได้สะดวก ทั้งเรื่องสารอาหารในดิน ลดความเสี่ยงในการถูกเหยียบย่ำทำลาย และลดการกระจายของโรคพืชและแมลงได้อีกด้วย ซึ่งการปลูกพืชในกระบะก็ต้องไม่ลืมเว้นระยะห่างของการปลูกพืชให้เหมาะสม ไม่ควรปลูกพืชชิดกันจนเกินไป เพราะพืชจะแย่งน้ำและสารอาหาร รวมทั้งบดบังแสงแดดกันได้ โดยเฉพาะถ้าคุณ จะปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง หรือปลูกไม้ดอกยืนต้น ก็ควรเลือกปลูกพืชชนิดเดียวในกระบะ ๑ ใบ แต่ถ้าคุณเป็นคนที่ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลสวนออร์แกนิกเท่าไร แนะนำให้เลือกปลูกมะเขือเทศ เพราะเป็นไม้เถาที่ดูแลง่าย โตไว มีสีสดใส และถึงแม้จะร่วงก็สามารถงอกใหม่ได้ไม่ยาก หรือบรรดาพืชตระกูลถั่ว กะหล่ำ และคะน้า ก็เป็นพืชที่ปลูกง่าย และโตไวเช่นกัน

๕. รดน้ำให้เหมาะสม

เมื่อปลูกพืชแล้ว คราวนี้ก็ถึงขั้นตอนของการดูแล โดยควรจะรดน้ำให้ต้นไม้อย่างเหมาะสมทุกเช้า เพราะเป็นเวลาที่ดีที่สุดของการรดน้ำต้นไม้ เนื่องจากในช่วงเช้าอากาศจะเย็น มีน้ำค้างและความชื้นที่พอดี อีกทั้งลมก็ยังไม่แรง เวลารดน้ำละอองและหยดน้ำที่เรารดลงไปจะไม่กระเด็นออกนอกกระถาง ต้นไม้ก็จะได้รับน้ำอย่างเต็มที่ แต่ถ้าคุณเลือกรดน้ำต้นไม้ในตอนเย็น

ความชื้นในดินจะอยู่ตลอดทั้งคืน เสี่ยงที่เชื้อแบคทีเรียและเชื้อราจะเกาะตัวอยู่ที่รากต้นไม้ จนทำให้รากเน่าได้ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญยังแนะนำให้รดน้ำต้นไม้ด้วยมือจะดีที่สุด และพยายามรดน้ำที่หน้าดินมากกว่ารดไปที่ใบ เพราะอย่าลืมว่ารากต้นไม้อยู่ด้านล่างนะคะ ต้นไม้ไม่สามารถดูดกินน้ำผ่านทางใบได้ และควรจะรดน้ำให้พอชุ่มก็พอ ไม่ต้องรดมากถึงขั้นมีน้ำขังอยู่ในกระถางหรือกระบะปลูกต้นไม้ แต่ต้องหมั่นรดน้ำทุกวัน

๖. กำจัดวัชพืช

ในเมื่อเราปลูกพืชบนดิน มีสารอาหารและความชื้นที่เหมาะสม ก็ย่อมต้องมีวัชพืชขึ้นมา รบกวนสวนออร์แกนิกของคุณอย่างแน่นอน และเมื่อขึ้นชื่อว่าสวนออร์แกนิก ครั้นจะใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชเหล่านี้คงไม่เหมาะเท่าไร ดังนั้นก็ลองมือถอนวัชพืชด้วยตัวเองเลยดีกว่า ถอนด้วยมือนี้ละคะ ฟังดูอาจจะเหนื่อยหน่อย แต่ก็นึกซะว่าเป็นการออกกำลังกาย และหาโอกาสสูดอากาศบริสุทธิ์สักหน่อยก็ได้ หรือถ้ารวมพลคนในบ้านมาร่วมด้วยช่วยกันก็จะดีมาก จะได้ใช้โอกาสนี้ทำกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ด้วยกัน คนละไม้คนละมือแบบนี้แป๊บเดียววัชพืชก็หายวับราวกับไม่เคยมีแล้วละ

๗. ไล่แมลง

เมื่อมีวัชพืชก็ต้องมีแมลงที่เป็นศัตรูพืชเช่นกัน ซึ่งวิธีแก้ไขปัญหาแบบถาวร คงต้องมาดูแลเรื่องสุขภาพของดิน และสภาพแวดล้อมโดยรวมของสวนออร์แกนิก เพราะถ้าพืชอยู่กันอย่างมีความสุขดี บรรดาวัชพืชและศัตรูพืชก็จะไม่ค่อยมาก่อวนให้เสียหาย ดังนั้นคุณควรนำตัวอย่างดินไปตรวจสอบคุณภาพดิน เพื่อที่จะได้กลับมาฟื้นฟูสุขภาพดินได้อย่างเหมาะสม ส่วนวิธีแก้ปัญหาละเอียดๆ ก็อาจจะเลือกวิธีธรรมชาติอย่างการปล่อยกบ คางคก จิ้งจก ตุ๊กแก หรือค้างคาว ให้มาป่วนเปื้อนอยู่ในสวนบ้าง เพื่อให้เขาเหล่านี้คอยจับแมลงและศัตรูพืช โดยเฉพาะแมลงเต่าทองกิน

๘. เก็บเกี่ยว

หากสวนออร์แกนิกของคุณมีพืชผักสวนครัว หรือผลไม้เยอะ ก็ต้องหมั่นตรวจสอบระยะเวลาการเก็บเกี่ยวของเขาให้ดี เมื่อมีผลสุกจนสมควรเก็บเกี่ยวมารับประทาน อย่าปล่อยให้ร่วงใต้ต้นอย่างเปล่าประโยชน์ โดยเฉพาะบรรดาพริกขี้หนู และกะเพรา ที่ควรเด็ดเก็บในช่วงสาย ๆ ของวัน ก่อนที่ต้นและใบจะถูกแดดเผาจนเหี่ยว แต่ถ้าเป็นใบโหระพา ควรเก็บในช่วงบ่ายแก่ ๆ เพราะใบจะเขียวสดน่ากินในช่วงนั้น หรือถ้าปลูกผักใบเขียว หรือผักตระกูลกะหล่ำ เมื่อมีผลโตเต็มที่สมควรแก่การเก็บเกี่ยว ก็ให้ใช้มีดใบคมมาตัดดอกกะหล่ำ โดยควรตัดเหนือฐานของดอกเล็กน้อย แต่ถ้าคุณไม่สามารถกินผักเหล่านี้ได้ทัน จะนำไปแบ่งปันเพื่อนบ้านบ้างก็ได้

9. ทำความสะอาดและบำรุงดิน

เมื่อหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยว หรือต้นไม้เริ่มหมดอายุ ก็ควรไล่สวนออร์แกนิก เพื่อฟื้นฟูสภาพดิน ให้พร้อมสำหรับการปลูกพืชครั้งใหม่ โดยวิธีล้างสวนก็สามารถทำได้ ๒ แบบ คือ ถอนต้นพืชออก แล้วนำไปฝังกลบ หรือนำไปทำปุ๋ยหมักชีวภาพ อีกวิธีก็คือ ล้มต้นไม้ปกคลุมดินไว้อย่างนั้น เพื่อให้เป็นรังและที่อยู่ของสัตว์ เช่น นก เป็นต้น อีกทั้งการปล่อยพืชคลุมดินแบบนี้ยังสามารถปกป้องหน้าดินไม่ให้ถูกกัดเซาะจากน้ำฝน และป้องกันวัชพืชเติบโตผ่านร่องดินขึ้นมา พืชผักออร์แกนิกเป็นที่ต้องการบริโภคของผู้รักสุขภาพเป็นอย่างมาก มีการจัดจำหน่ายที่หน้าสวนเกษตรกรโดยตรงทำให้ราคาถูกและปลอดภัยจากสารเคมีมากกว่าท้องตลาดทั่วไป

ส่วนมากพื้นที่ของเทศบาลบ้านแม่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยอดีตบรรพบุรุษมีการปลูกข้าวโดยวิธีดำ และมีการหว่านข้าว ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าเทคโนโลยีการจึงมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการใหม่เกิดขึ้น เป็นการส่งเสริมให้ชาวนามีองค์ความรู้ใหม่ขึ้น ทางวิชาการเกษตรเทศบาล โดยคุณ พัทธวรรณ จำปาเทศ ได้มีการฝึกอบรม และหาแนวทางให้แก่เกษตรกรโดยลดต้นทุนในการผลิต โดยมีการทดลองและสาธิตในการทำนาโยน ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เกษตรกร ได้รับการสนับสนุนจากทางการเกษตรสันป่าตอง โดยคุณ มนต์ชัย อักษรประดิษฐ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลและให้การสนับสนุนเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวและเกษตรตำบล มีการทดสอบการปลูกนาโยนในแปลงนาสาธิตได้มีผลผลิตการเปรียบเทียบระหว่างนาโยนกับนาดำ ซึ่งได้รับความสนใจให้การสนับสนุนจากเกษตรกรในพื้นที่เป็นอย่างดี การทำนาโยน การปลูกข้าวโดยวิธีการโยนกกล้า (parachute) การพัฒนาการทำนา โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมได้อย่างเหมาะสม ทำให้การทำนาในเขตชลประทานได้ผลผลิตสูงกว่าในเขตนาขั้นฝนของประเทศ และสามารถผลิตข้าวได้มากกว่าปีละ ๑ ครั้ง เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านนํ้าตม ใช้พันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง อายุสั้น เก็บเกี่ยวข้าวด้วยเครื่องเกี่ยวนวดโดยเฉพาะพื้นที่นาชลประทานในภาคกลาง ใช้อัตราเมล็ดพันธุ์สูง ซึ่งปัจจุบันราคาเมล็ดพันธุ์ก็โลกริมละ ๒ - ๒๓ บาท และเมล็ดพันธุ์ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนี้การทำนาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็น ๒ ปี ๕ ครั้ง หรือ ปีละ ๓ ครั้ง ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัจจุบันการทำนาในภาคกลางประสบกับ ปัญหาข้าววัชพืช ระบาดอย่างรุนแรง เกษตรกรที่ทำนาแบบหว่านนํ้าตม ส่วนหนึ่งเปลี่ยนวิธีการทำนาเป็นการปักดำด้วยเครื่องปักดำเพื่อควบคุมปริมาณข้าววัชพืช ปัญหาที่ตามมาก็คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมดินให้เหมาะสมกับการทำงานของเครื่องปักดำได้ และอัตราค่าปักดำค่อนข้างสูงคือ ไร่ละ ๑,๑๐๐ - ๑,๒๐๐ บาท (รวมเมล็ดพันธุ์ข้าว) วิธีการปลูกข้าวแบบโยนกกล้า เป็นการทำนาแบบใหม่ที่สามารถนำมาใช้แทนการปักดำด้วยเครื่องได้

แนะนำให้เป็นทางเลือกในพื้นที่

๑. พื้นที่ปัญหาข้าววัชพืชมาก
๒. ผลิตในศูนย์ข้าวชุมชนหรือไว้ใช้เองได้
๓. ผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อควบคุมข้าววัชพืช
๔. ประหยัดเมล็ดพันธุ์

เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าแต่ได้ผลผลิตไม่แตกต่างจากการปักดำด้วยเครื่องหรือการหว่านนํ้าตม แต่สามารถควบคุมวัชพืช โดยเฉพาะข้าววัชพืช

ข้อได้เปรียบของวิธีการโยนกกล้าเปรียบเทียบกับปักดำและหว่านนํ้าตม

๑. แปลงที่มีลักษณะหล่มก็สามารถเตรียมแปลงเพื่อการหว่านต้นกล้าได้ แต่ไม่สามารถปลูกโดยวิธีการปักดำด้วยเครื่องปักดำได้ เนื่องจากเครื่องจะติดหล่ม
๒. ใช้อัตราเมล็ดพันธุ์น้อยกว่าการหว่านนํ้าตมและการปักดำ
๓. สามารถควบคุมและลดปริมาณวัชพืชและข้าววัชพืชได้ดีกว่าการทำนาหว่านนํ้าตม
๔. ลดการสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวเมื่อเทียบกับการหว่านนํ้าตม

การส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องการกำจัดแมลงไนาข้าว ซึ่งพื้นที่โดยส่วนใหญ่ในเทศบาลบ้านแม่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดย นายเนติพล นนทธรรมนักวิชาการเกษตรอำเภอสัน

ป่าตองมาให้องค์ความรู้แก่เกษตรกร การเกษตรปฏิบัติการ ร่วมเป็นวิทยากรอบรมโครงการอบรมเกษตรกรการวินิจฉัยโรคพืชและตัวห้ำตัวเบียน แมลงศัตรูพืช เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการแยกแมลงในศัตรูพืชว่ามีคุณหรือมีโทษในทางการเกษตร ด้วยเหตุที่การใช้วัตถุมีพิษประเภทสารเคมีสังเคราะห์ได้ก่อให้เกิดพิษอันตรายและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้นักวิจัยค้นพบข้อจำกัดในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและได้พยายามหันมาใช้วิธีการอื่นผสมผสานกันเพื่อลดพิษและอันตรายดังกล่าว ซึ่งการพิจารณาใช้วิธีการอื่นๆ เกษตรกรควรให้ความสนใจ คือ

๑. การเลือกใช้พืชพันธุ์ต้านทานแมลงและโรคศัตรูพืช มักนำมาใช้กับฝ้าย มะเขือเทศ อ้อย มันฝรั่ง ฯลฯ

๒. เลือกรักษาจังหวะการปลูกที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงฤดูการระบาดของศัตรูพืช โดยปลูกให้เร็วหรือช้ากว่าปกติ ตลอดจนการพยากรณ์การระบาดของศัตรูพืช เพื่อเตรียมการป้องกันกำจัดได้ทันเวลาที่

๓. การใช้เขตกรรม การตากดิน ไถดิน เพื่อทำลายศัตรูพืช และช่วยให้นกจับกินแมลงที่ฟักตัวในดิน นอกจากนี้การตัดเผาทำลายต้นตอพืชที่หลงเหลือเป็นแหล่งสะสมของศัตรูพืชจะช่วยลดการระบาดของศัตรูพืชอีกด้วย

๔. การใช้วิธีกล เช่น การใช้กาวทาจับแมลงที่มีการเคลื่อนไหวเร็ว

๕. การใช้วิธีทางฟิสิกส์ เช่น การใช้แสง เสียง หรืออุณหภูมิในการไล่ล่าทำลายศัตรูพืช ทั้งโรคและแมลง ที่นิยม คือการใช้เครื่องล่อแมลงแบบใช้แสงไฟ

๖. การใช้วิธีการทางเคมี เป็นการใช้สารประกอบที่เป็นอนินทรีย์เคมีหรืออินทรีย์เคมีใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่วิธีการนี้พบว่ามีข้อดีและข้อเสียมากจึงมีข้อจำกัดในการใช้เฉพาะ

๗. การใช้วิธีป้องกันกำจัดแมลง โดยการใช้เชื้อจุลินทรีย์ของแมลง ตัวห้ำ ตัวเบียน สัตว์ป่าบางชนิดช่วยลดและควบคุมปริมาณศัตรูพืชมิให้เกิดความเสียหายกับพืชผล นับตั้งแต่กิ่งก้าน แยก ตัด แก่ จิ้งจก งู ฯลฯ

๘. วิธีการอื่นๆ เช่น การกำหนดระดับความเสียหายทางเศรษฐกิจเพื่อให้การใช้วัตถุมีพิษเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ การใช้สมุนไพรบางชนิดป้องกันกำจัดศัตรูพืช อาทิ เช่น โล่ตัน สะเดา ยาสูบ หนอนตายยาก ฯลฯ

สะเดา (NEEM) สะเดาเป็นไม้พุ่มบ้านที่พบเจริญได้ดีในเขตร้อนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนิยมใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร หนความแล้ง นอกจากนี้ยังมีปลูกในแถบเอเชีย แอฟริกา และอเมริกากลาง มีประวัติการใช้เมล็ดและใบสะเดาป้องกันกำจัดศัตรูพืชในอินเดียและศรีลังกา น้ำมันสะเดายังใช้เป็นวัตถุดิบทำสบู่ ใบของสะเดายังมีสารไล่แมลงอยู่ด้วย จากการศึกษาพบว่ามีผลทำให้แมลงวางไข่ลดลง สะเดาเหมาะสำหรับใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืชบางชนิด อาทิเช่น ผักกาดหัวที่ถูกหนอนผีเสื้อ เพลี้ยอ่อน และด้วงบางชนิดทำลาย โดยเฉพาะหนอนใยผักได้ผลดีมาก สารสกัดจากเมล็ดสะเดาจะต้องใช้อย่างระมัดระวัง มิฉะนั้นจะทำให้ผิวใบค้ำ ข้น ผักกาดเขียว มีสีม่วงบริเวณด้านบนที่ถูกแดดทำให้ขายผลผลิตไม่ได้ เกษตรกรจึงไม่นิยมใช้ อนึ่งการใช้ผงเมล็ดสะเดาอัตรา ๕ กรัม/หลุม หยอดโคนต้น หน่อไม้ฝรั่งหรือถั่วฝักยาวสารสกัดจากเมล็ดสะเดาด้วยน้ำอัตราความเข้มข้น ๑๐๐ กรัม/น้ำ ๓ ลิตร จะไม่เป็นอันตรายต่อหน่อไม้ฝรั่ง และช่วยลดปริมาณหนอนของผีเสื้อบางชนิดได้ดีตามคำแนะนำของ GTZ ใน Neem a Natural Insecticide ระบุว่าสะเดาจะเริ่มให้ดอกครั้งแรกเมื่อ

อายุได้ ๒-๓ ปี และติดผลเมื่ออายุ ๓-๔ ปี และให้ผลผลิต ๑-๒ ครั้ง/ปี ตามสภาพอากาศกลุ่มของแมลง ที่นับว่าได้ผลดีในการป้องกันและกำจัด คือ ตัวอ่อนของด้วง หนอนผีเสื้อกลางวัน และผีเสื้อกลางคืน และยังได้ผลดีกับแมลงในกลุ่มตั๊กแตน หนอนซอนไบ เพลี้ยจักจั่น และเพลี้ยกระโดด สำหรับพวกตัวเต็มวัยของด้วงปีกแข็ง เพลี้ยอ่อน และแมลงหริ่งขาว จะได้ผลป้องกันในระดับพอใช้ และไม่ได้ผลในการป้องกันกำจัดในกลุ่มแมลงพวกเพลี้ยแป้ง หรือเพลี้ยหอย ตัวแก่ของมวนแมลงวันผลไม้ และไรแมงมุม

การส่งเสริมให้ความรู้เรื่องภัยหมักชีวภาพ ปุ๋ยอัดเม็ด มีการตั้งกลุ่มเกษตรกรบ้านดง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความสนใจมีการจัดตั้งโครงการโดยได้รับการส่งเสริมจากเทศบาลว่าแต่ละโครงการนั้นมีความต้องการให้ทางเทศบาลให้การช่วยเหลืออย่างใดบ้าง ทางกลุ่มเกษตรกรได้มีการทำปุ๋ยจากอัดเม็ดโดยวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นจากธรรมชาติ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก นาง พัชรารณ จำปาเทศ นักวิชาการของเทศบาลบ้านแม ทางกลุ่มเกษตรกรได้ทำหนังสือมาทางเทศบาลเพื่อไปขอความอนุเคราะห์เลือกข้าวโพดและวัสดุที่สามารถทำปุ๋ยได้ทุกประเภทจากทาง บริษัทชั้นสวีท ตั้งอยู่ ชื่อ หมู่บ้านเปียง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการลดต้นทุนจากการผลิต จากการทำบุญปุ๋ยอัดเม็ดมีการจำหน่ายแก่เกษตรกรในพื้นที่ในราคาถูกทำให้เกิดรายได้และกองทุนให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร ทางนายมนต์ชัย อักษรดิษฐ์ เกษตรอำเภอสันป่าตอง พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ได้ไปติดตามงานและให้การสนับสนุนโครงการ ๙๑๐๑ ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ของชุมชนตำบลบ้านแม กลุ่มวิสาหกิจฯ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตร และกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กิจกรรมทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดคุณภาพ

การนำเชื้อราไตรโคโดเดอร์มา ปิวเวอร์ และมัตตาไรเซียมาใช้นี้ใช้และพืชสวนในพื้นที่เทศบาลบ้านแม โดยทางเทศบาลได้มีการอบรมและฝึกฝน ปกติแล้วในธรรมชาติจะมีระบบนิเวศที่สามารถควบคุมกันเองไม่ให้มากหรือน้อยเกินไปเพื่อสร้างความสมดุลในระบบสิ่งแวดล้อม แต่ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีจำนวนมากทั้งยาฆ่าแมลงและยาฆ่าเชื้อราและจุลินทรีย์ซึ่งสารเคมีเหล่านี้จะทำลายแมลงและจุลินทรีย์แทบทุกชนิดทั้งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ต่อพืชทำให้ระบบนิเวศถูกทำลายจุลินทรีย์และแมลงที่มีประโยชน์ต่อพืชซึ่งที่ช่วยผสมเกสรพืช จุลินทรีย์ทำหน้าที่ปรุอาหารให้พืชถูกทำลายลงแต่แมลงศัตรูพืชและเชื้อราโรคพืชกลับพัฒนาตัวเองให้ต้านสารเคมีได้ นอกจากทำให้ผลผลิตลดลงพืชผักถูกทำลายแล้วสารเคมียังตกค้างอยู่ในตัวเกษตรกรเองรวมถึงผู้บริโภคอีกด้วย ดังนั้นเกษตรกรต้องหันกลับมาสร้างระบบนิเวศใหม่โดยเติมสารชีวภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อพืชและระบบนิเวศเข้าไปในระบบอีกครั้งในที่นี้จะแนะนำวิธีการขยายเชื้อราเขียวไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุนในการผลิต เพื่อสุขภาพของเกษตรกร คนในครอบครัวรวมถึงผู้บริโภคและเพื่อคุณภาพของสารชีวภัณฑ์ที่ดีที่สุดนั้นคือเชื้อสดนั่นเองเชื้อราเมธาไรเซียม สามารถป้องกัน และกำจัดแมลงศัตรูพืช อาทิเช่น ปลวก ด้วงหนวดยาว ด้วงมะพร้าว ด้วงหมัดผัก ตั๊กแตน เพลี้ยอ่อน เพลี้ยจักจั่น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล แมลงปากกัดปีกแข็ง หนอนกระทู้คอรวง หนอนกอข้าว หนอนใยผัก หนอนม้วนใบ หนอนหน้างเหนียวและแมลงวันผลไม้ เชื้อราเมธาไรเซียม เป็นเชื้อราที่มีสีเขียวหม่น เป็นเชื้อจุลินทรีย์ชนิดหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการควบคุมแมลงศัตรูพืชหลายชนิด อย่างกว้างขวาง จัดเป็นศัตรูธรรมชาติที่สำคัญของด้วงหนวดยาวเจาะลำต้นอ้อย (*Dorysthenes buqueti* Guerin.) สามารถ

ทำลายด้วงหนวดยาวได้ทุกระยะ ตั้งแต่ระยะที่เป็นไข่จนถึงตัวเต็มวัย สามารถทำลายระยะที่เป็นหนอนได้ถึง ๙๐ เปอร์เซ็นต์ จัดว่าเป็นการควบคุมโดยชีววิธีที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง รวมทั้งเชื้อราเมธาไรเซียม สามารถมีชีวิตอยู่ในดินได้นานกว่า ๓ ปี ทำให้มีระยะการควบคุมได้นาน

การควบคุมและทำลาย

เชื้อราเมธาไรเซียม สามารถควบคุมและทำลายแมลงได้โดย เมื่อเชื้อราเมธาไรเซียมเข้าสู่แมลงทางผิวหนัง หรือช่องว่างของลำตัวรวมทั้งจะสร้างเอนไซม์เพื่อช่วยย่อยผนังบางส่วนและงอกสปอร์แทงผ่านลำตัวเข้าไป เจริญ และเพิ่มปริมาณทำให้แมลงเกิดโรค ตายในที่สุด แมลงที่ตายด้วยเชื้อราเมธาไรเซียม จะมีลักษณะลำตัวแข็งมีเชื้อราขึ้นปกคลุมลำตัวภายนอกเป็นสีเขียว ซึ่งระยะเวลาในการทำลายจะเร็วหรือช้า ขึ้นกับสภาพแวดล้อมได้แก่อุณหภูมิ ความชื้นและแสงสว่าง ที่เหมาะสมคือ อุณหภูมิ ๒๕-๓๐ องศาเซลเซียส ความชื้น มากกว่า ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนแสงแดด มีรังสียูวีจะมีผลยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา นอกจากนี้ความรุนแรงของเชื้อ จะรุนแรงมากหรือน้อยยังขึ้นกับลักษณะพันธุกรรมของเชื้อ ความแข็งแรง หรือภูมิคุ้มกันของแมลงอีกด้วย

กลไกการเข้าทำลายแมลงของเชื้อราเมธาไรเซียม

เมื่อสปอร์ของเชื้อราสัมผัสกับผิวของแมลง ในสภาพความชื้นที่เหมาะสม (ความชื้นสัมพัทธ์ ๗๐ % ขึ้นไป) จะงอกเส้นใยแทงผ่านผิวหนังเข้าไปในลำตัวแมลง แล้วขยายจำนวนเจริญอยู่ภายในโดยใช้เนื้อเยื่อของแมลงเป็นอาหาร แมลงจะตายในที่สุด ภายในระยะเวลาต่างๆ ขึ้นอยู่กับชนิด ขนาด และวัยของแมลง โดยทั่วไปประมาณ ๓ - ๑๔ วัน ขึ้นอยู่กับขนาดและอายุของแมลง เชื้อราเมธาไรเซียม ที่ตกที่ผนังลำตัวแมลง เมื่อมีสภาพที่เหมาะสมสปอร์จะงอกแทงทะลุผ่านลำตัวแมลงเข้าไปในช่องว่างภายใน ลำตัวและเจริญเติบโตเป็นเส้นใยท่อนสั้นๆ ทำลายเซลล์เม็ดเลือดในตัวแมลง ทำให้แมลงเป็นอัมพาตและตายไปในที่สุด หลังจากแมลงตายแล้วเชื้อราจะสร้างสปอร์แพร่กระจายได้ตามธรรมชาติ ฝักระวังแปลงนาของเกษตรกรจากแมลงศัตรูข้าว เพราะสามารถทำลายแมลงได้ทุกระยะ

การเข้าทำลายแมลงของเชื้อราเมธาไรเซียม

สปอร์เชื้อราตกติดอยู่กับผนังลำตัวแมลงเข้าสู่ตัวแมลงทางผนังลำตัว รูหายใจ บาดแผลบนผนังลำตัว ความชื้นเหมาะสมกับการงอก สปอร์จะแทงทะลุผนังลำตัว เชื้อราจะงอกสู่ช่องว่างลำตัวแมลงเจริญเติบโตสร้างเส้นใยมากมายทำลายแมลงเมื่อแมลงตาย เส้นใยจะแทงผ่านผนังลำตัวแมลงออกสู่ภายนอกตัวแมลงสปอร์จะแพร่กระจายไปตามลม ฝนหรือติดกับตัวแมลง เชื้อราจึงสามารถขยายพันธุ์ต่อไปได้ และเมื่อสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมก็จะทำลายแมลงศัตรูต่อไปลักษณะอาการของแมลงที่ถูกเชื้อราเมธาไรเซียม ทำลายแมลงที่ถูกทำลายจะแสดงอาการของการเป็นโรคคือ เบื่ออาหาร กินน้อยลง อ่อนเพลียและไม่เคลื่อนไหวสีผนังลำตัวแมลงมักจะเปลี่ยนไป ปรากฏจุดสีดำบนบริเวณที่ถูกเชื้อราเข้าทำลาย พบเส้นใย และผงสีขาว ของสปอร์ปกคลุมตัวแมลงที่ถูกเชื้อราเข้าทำลายการใช้เชื้อราเมธาไรเซียม ควบคุมศัตรูพืชอย่างถูกต้อง เนื่องจากเชื้อราเป็นสิ่งมีชีวิต การนำไปใช้จะได้ผลหรือไม่ ต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่าง ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น แสงกับช่วงเวลา และตัวของแมลงเองอุณหภูมิ อุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับเชื้อราเมธาไรเซียม จะทำให้เชื้อรางอกสปอร์ได้ดี จะอยู่ในระหว่าง ๒๕-๓๐ องศาเซลเซียส ความชื้น ความชื้นที่เหมาะสมสำหรับพ่นเชื้อราเมธาไรเซียม ต้องมีความชื้นสูงมากกว่า ๗๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ความชื้นที่

เหมาะสมที่สุด คือช่วงฤดูฝน ซึ่งเป็นช่วงที่ในบรรยากาศมีความชื้นสูง เนื่องจากความชื้นจะไปกระตุ้นให้สปอร์งอกออกมาและแทงทะลุผ่านเข้าไปในตัวแมลงหรือตัวเพลี้ย แต่ถ้าจะพ่นในช่วงฤดูฝนต้องดูว่าช่วงนั้นเพลี้ยระบาดหรือเปล่า เพราะโดยธรรมชาติฝนจะช่วยลดการระบาดของเพลี้ยอยู่แล้ว หากแมลงระบาดในช่วงแล้ง ซึ่งอุณหภูมิและความชื้นไม่เหมาะต่อการพ่นเชื้อรา ดังนั้นเกษตรกรจะต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตทั้งสองชนิดนี้ จึงจะสามารถใช้เชื้อราให้เกิดประสิทธิผลแสงกับช่วงเวลาการที่จะพ่นเชื้อราเมธาไรเซียม ให้ได้ผล คือ ต้องเป็นช่วงเวลาเย็นที่อากาศมีความชื้นสูงและอุณหภูมิต่ำ การที่เลือกเวลาพ่นเชื้อราในตอนเย็น ก็เพื่อไม่ให้โดนแสงแดด เพราะแสงแดดจะทำให้เชื้อราเสื่อมคุณภาพเร็วยิ่งขึ้น

การฉีดพ่นเชื้อราเมธาไรเซียม

การพ่นเชื้อราเมธาไรเซียม เพียงครั้งเดียวอาจไม่ได้ผล ต้องพ่นซ้ำ ๒-๓ ครั้งขึ้นไป และควรพ่นในช่วงที่แมลงยังตัวเล็กๆ การพ่นต้องให้ถูกตัวแมลงด้วย เนื่องจากเชื้อราเป็นสิ่งมีชีวิต การออกฤทธิ์ของเชื้อราไม่เหมือนสารเคมีซึ่งสามารถดูดซึมผ่านไปยังเนื้อเยื่อได้ เมื่อแมลงมาดูดกินก็จะได้รับสารเคมีทำให้แมลงตาย ในกรณีที่แมลงเกาะอยู่ใต้ใบ หากพ่นเชื้อราไปตกอยู่บนใบ เชื้อราจะไม่ออกฤทธิ์ฆ่าแมลงได้ ดังนั้นการพ่นเชื้อราต้องให้สปอร์ไปตกหรือถูกตัวแมลงเท่านั้นจึงจะทำลายแมลงได้ อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงช่วงเวลา แสง อุณหภูมิ และความชื้นที่เหมาะสมดังกล่าวเป็นสำคัญ สปอร์จึงจะงอกเส้นใยออกมาแทงทะลุเข้าไปในตัวแมลงได้

การใช้อุปกรณ์พ่นสารเคมีร่วมกับอุปกรณ์พ่นเชื้อรา

สามารถใช้อุปกรณ์ตัวเดียวกันได้ แต่จะต้องเปิดรูหัวฉีดให้กว้างขึ้น ถ้าเราไม่ปรับหัวฉีดให้รูกว้างขึ้น อาจทำให้อุปกรณ์ส่วนอื่นอุดตันได้ โดยเฉพาะที่หัวฉีด เพราะการใช้เชื้อราพวกนี้ต้องการความชื้นมาก จึงจำเป็นต้องเปิดรูให้กว้างขึ้น ปริมาณน้ำที่ใช้ผสมจะต้องมากกว่าการพ่นสารเคมี จึงจะทำให้มีความชื้นมากและต้องพ่นให้เปียกโชก ควรผสมสารจับใบสำหรับชีวภัณฑ์ด้วยเพื่อให้สปอร์เกาะพืชดีขึ้น ดังนั้น เกษตรกรที่จะใช้เชื้อราเมธาไรเซียม ในการป้องกันกำจัดเพลี้ยหรือแมลงศัตรูพืชจะต้องศึกษาและเข้าใจในธรรมชาติของเชื้อรา และแมลงศัตรูพืชแต่ละชนิด และใช้ให้ถูกวิธีการกำจัดจึงจะได้ผล

วิธีการใช้หัวเชื้อราเมธาไรเซียม มี ๒ วิธี

๑. ฉีดพ่นทันที โดยใช้หัวเชื้อในอัตรา ๕๐ กรัม/น้ำ ๒๐ ลิตร ผสมน้ำ ๒๐ ลิตรในถังผสมสารจับใบสำหรับชีวภัณฑ์ ๔-๖ ซีซี กวนให้เข้ากัน ตักเชื้อเทลงไป ๕๐ กรัม กวนให้เข้ากัน ทิ้งไว้ ๑ ชั่วโมง เทน้ำใส่ๆ หรือเทผ่านกรองเข้าไปในถังฉีดพ่นส่วนกากกันถังทิ้งไป กวนอีกครั้งฉีดพ่นได้ทันที

๒. ขยายเชื้อเพื่อเพิ่มปริมาณเชื้อจากหัวเชื้อให้เป็นเชื้อสดขนาด ๒๐ ลิตร (อัตราการใช้เชื้อสด ๑ ลิตร/น้ำ ๒๐๐ ลิตร)

๓. การส่งเสริมด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปจะช่วยป้องกันการเน่าเสียของผลผลิตสด ซึ่งช่วยยกระดับราคาสินค้า ไม่ให้ตกต่ำ การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นอาหารระดับอุตสาหกรรม ที่สามารถรับวัตถุดิบเพื่อผลิตเป็นอาหารจำนวนมากได้ การผลิตอาหารให้ได้มาตรฐานเพื่อความปลอดภัยต่อผู้บริโภค การส่งเสริมให้

ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารให้เป็นที่ยอมรับ และสามารถขยายตลาดการค้าออกไปสู่ต่างประเทศ จะช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศได้เป็นอย่างดีการเก็บรักษาและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นการนำเอาผลผลิตทางการเกษตรมาผ่านกระบวนการต่างๆ โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้มีการเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการแปรรูป เพื่อให้เก็บรักษาผลผลิตทางเกษตรไว้นานก่อนถึงตลาดและผู้ซื้อปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ สภาพของผลผลิตความสะอาด ความชื้น อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ วิธีการแปรรูปผลผลิต ได้แก่ การทำแห้ง การดอง การใช้ความร้อน การใช้ความเย็น การใช้รังสี เช่น กลัวยตาก กลัวยฉาบ ผลไม้อบแห้ง หมูกระเจก ข้าวแต๋น เป็นต้น

๑. การแปรรูปอาหารโดยการทำให้แห้ง คือ การลดความชื้นของอาหารจนถึงระดับที่สามารถยับยั้งการ เจริญเติบโต ของเชื้อจุลินทรีย์ได้ คือ มีค่าวอเตอร์แอคทิวิตี (water activity : Aw) ต่ำกว่า ๐.๗๐ ทำให้เก็บอาหารได้นาน อาหารแห้งแต่ละชนิดจะมีความชื้นในระดับที่ปลอดภัยไม่เท่ากัน เช่น ผลไม้แช่อิ่มเก็บที่ความชื้น ร้อยละ ๑๕- ๒๐ ถ้าเป็นเมล็ดธัญชาติความชื้นระดับนี้จะเกิดรา การทำแห้งอาหารโดยทั่วไปจะอาศัยความร้อนส่งผ่านเข้าไปให้น้ำ ในอาหาร เพื่อให้ น้ำในอาหารเคลื่อนที่และ ระเหยออกจากผิวอาหาร และประสิทธิภาพในการเคลื่อนของน้ำมาที่ผิวอาหาร ธรรมชาติของอาหาร ถ้าเป็นผักก็จะ แห้งเร็วกว่าผลไม้ เพราะผลไม้มีน้ำตาลเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วย การทำให้แห้งโดยใช้ความร้อนจากแสงอาทิตย์ ในสมัยโบราณมักจะตากแดด ซึ่งไม่สามารถควบคุมความร้อน และคุณภาพ ของผลิตภัณฑ์ได้ จึงมีการสร้างตู้อบโดยใช้ความร้อนจากแสงอาทิตย์ ประกอบด้วยแผงรับแสงอาทิตย์ ซึ่งทำด้วยวัสดุ ใส แสงอาทิตย์ตกลงบนแผงรับแล้วทะลุผ่านไปยังวัสดุสีดำภายในตู้ และเปลี่ยนเป็นรังสีความร้อน ไปกระทบอาหาร ความชื้นระเหยออกจากอาหารจะระบายไปโดยการหมุนเวียนของอากาศทางช่องลม นอกจากนี้ยังมี กระบวนการทำให้แห้งได้อีกหลายวิธี คือ การทำให้แห้งโดยใช้ลมร้อน (ตู้อบลมร้อน) การทำให้แห้งโดยใช้ลูกกลิ้ง การทำให้แห้งแบบเยือกแข็ง การทำให้แห้งโดยใช้ไมโครเวฟ การทำให้แห้งโดยใช้วิธี ออสโมซิส

๒. การดอง เป็นการทำให้ผลผลิตมีรส กลิ่น เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การดองเค็ม โดยใช้เกลือ (โซเดียมคลอไรด์) ไม่น้อยกว่า ๑๕ เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักผลผลิตที่จะดอง เช่นการดองมะนาว ผักกาดดอง ไข่เค็ม เป็นต้นสามารถฆ่าหรือยับยั้งการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเสีย

๓. การใช้ความเย็น เป็นวิธีที่สะดวก ช่วยในการเก็บรักษาผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ต่างๆ ให้สด และยังมีคุณค่าทางโภชนาการที่ดีอยู่ แต่ไม่สามารถทำลายจุลินทรีย์ได้ทุกชนิดเช่น การแช่เย็นธรรมดา ใช้อุณหภูมิ ๕-๑๐ องศาเซลเซียส การแช่แข็ง ใช้อุณหภูมิ -๔๐ องศาเซลเซียส สามารถเก็บรักษาผลผลิตบางชนิดได้นานเป็นปี

๔. การใช้รังสีโดยใช้รังสีแกมมา ซึ่งได้จากสารกัมมันตรังสี ที่ใช้กันมากก็คือ โคบอลต์-๖๐ เช่น ถ้าใช้ ๑ กิโลเกรย์ ใช้ชะลอการสุกของมะม่วง และควบคุมการแพร่พันธุ์ของแมลง ในระหว่างการเก็บรักษา หรือถ้าใช้ ๐.๑๕ กิโลเกรย์ ใช้ยับยั้งการงอกของมันฝรั่ง หอมหัวใหญ่ เป็นต้น

๕. การใช้ความร้อนสูง จะช่วยทำลายจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรค ซึ่งทำให้ อาหารเน่าเสีย ทำลายเอ็นไซม์สารพิษ พยาธิที่ไม่ทนต่อความร้อน การแปรรูปโดยใช้ความร้อน กระทำได้ ๒ วิธี คือ

๑) การพาสเจอร์ไรซ์ คือ วิธีที่ถนอมอาหาร โดยใช้ความร้อนที่อุณหภูมิไม่สูงมากนักเพื่อทำลายแบคทีเรีย พวกที่ไม่สร้างสปอร์ และพวกที่ก่อให้เกิดโรคแก่คน ส่วนจุลินทรีย์อื่น ๆ ที่ทนความร้อนระดับพาสเจอร์ไรซ์จะเป็น สาเหตุทำให้อาหารเสียได้ ดังนั้น อาหารที่ผ่านการพาสเจอร์ไรซ์ต้องอาศัยความเย็นช่วยเก็บรักษา

๒) การสเตอริไลซ์ คือ วิชาการถนอมอาหารโดยใช้ความร้อนที่อุณหภูมิสูงกว่าการพาสเจอร์ไรซ์ ซึ่งอาจเป็นอุณหภูมิสูงกว่าน้ำเดือด เพื่อทำลายจุลินทรีย์ทั้งหมดรวมทั้งสปอร์อาหารที่ได้จากการสเตอริไลซ์ จึงเป็นอาหารปลอดเชื้อ เก็บรักษาไว้ได้นาน โดยไม่ต้องใช้ความเย็นช่วย การสเตอริไลซ์น้ำนมวัว กระบวนการ UHT(Ultra high temperature) นิยมใช้อุณหภูมิ ๑๓๕ - ๑๕๐ องศาเซลเซียส นาน ๑-๔ วินาที ซึ่งมีวิธีให้ความร้อน ๒ แบบ

ก. ทางอ้อม เป็นการให้ความร้อนผ่านแผ่นแลกเปลี่ยนความร้อน

ข. ทางตรง เป็นการใช้น้ำร้อนจัด เป็นตัวกลางให้ความร้อน โดยอัดลงไปในอาหารโดยตรงแล้วจึงผ่านไปยัง เครื่องระเหยน้ำส่วนที่เกินออกไปภายใต้ภาวะสุญญากาศ

ประโยชน์ของการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

- ช่วยเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตรไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นเวลานานโดยไม่เน่าเสีย

- ทำให้เกิดผลผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีรูปแบบและรสชาติแตกต่างจากเดิม ช่วยเพิ่มความหลากหลายให้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร เช่นมะม่วงสุก แปรรูปเป็นมะม่วงกวน น้ำมะม่วงแยมมะม่วง เป็นต้น

- ช่วยเพิ่มมูลค่าของผลผลิต เช่น ไก่ยอ ไส้กรอกไก่ จะมีราคาแพงกว่าเนื้อไก่สดที่ยังไม่ได้แปรรูป

- ช่วยให้บริโภคสะดวกและง่ายขึ้น เช่น ข้าวสาลี ข้าวโอ๊ต ข้าวโพด ผัก ลูกเดือย นำมาปรุงรสและ อัดรวมกันเป็นแท่งรับประทานเป็นอาหารว่าง เป็นต้น

- ผลิตภัณฑ์แปรรูปสามารถนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว

- ช่วยป้องกันปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด

๒.๔งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว) ได้ศึกษาเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ” พบว่าความรู้จักพอประมาณมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณของคนให้มีความสำนึก (โยนิโสมนสิการ) ก่อนแล้วจึงอุปโภคบริโภค คือการยกระดับชีวิตที่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์บุคคลได้ อย่างไรก็ตามความรู้จักพอประมาณจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยหลักธรรม เช่น หลักสัปปุริสธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดีมีเหตุผล หลักอปณนกปฏิบัติ ธรรมที่เป็นแก่นสารที่แท้จริง เป็นต้น เป็นเครื่องเกื้อหนุน ผู้ปฏิบัติได้ย่อมนำความสุขให้แก่ตนเองและความสันติสุขแก่สังคม ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มจากการแก้ปัญหา

โครงสร้างการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้สามารถยังชีพได้อย่างพอเพียง ด้วยการบริหารจัดการระบบโครงสร้างการผลิตที่สนองตอบการบริโภค เน้นคุณภาพที่ความพอเพียงของการผลิตและการบริโภคมีใช้ตลอดปี ด้วยการเกษตรกรรมบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยการผลิตไว้บริโภคครัวเรือนอย่างพอเพียง ที่เหลือก็แบ่งปันและขาย ส่วนความเหมือนกัน คือ ทั้งสองแนวคิดจะเน้นการพึ่งตนเอง การเอื้ออาทรกัน ความเป็นอิสระจากปัจจัยภายนอก มุ่งพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน^{๕๐}

พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันตะ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา” พบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ กล่าวคือพระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกันคือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูงคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักจริยธรรม และ รูปแบบในการบริหารจัดการ เป็นการกระจายอำนาจไปทั่วถึง ส่วนคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามา บางคนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนไม่เห็นประโยชน์ของชุมชนมีฉันทาปฏิบัติโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากรรม มั่นตะ กายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ^{๕๑}

พระวิทยา ญาณสโร (คัมภีร์) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในทฤษฎีของนักคิดไทย ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อประยุกต์หลักพุทธธรรม กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมปัจจุบัน

๑. แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มี ความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จุ๋มเตสรสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไป

^{๕๐} พระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว), “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๖.

^{๕๑} พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันตะ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมอง ของพระพุทธศาสนา” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑), หน้า ๘.

๒. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา เถรวาท คือ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ ๔ ประการ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ ๔ ประการในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท มีความ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ

๒.๑ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่ การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต

๒.๒ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม

๒.๓ กัลยาณมิตตตา คบหาคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักเสวนาคบหา ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกละเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพ นับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อำชีพทางการงาน มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงใน ด้านการรู้จักเกื้อกูลกัน

๒.๔ สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย

๓. ประยุกต์หลักพุทธธรรมกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมปัจจุบัน จากที่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ก็คือการรู้จักพอเพียง ซึ่ง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดี พอสมควร ทั้งนี้จะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวัง ในการรู้จักการทำความหากิน เลี้ยงชีพอย่างมีสติ คือประกอบด้วยหลักธรรมทางจิตใจ โดยใช้ความรู้ ความอดทน ความเพียร ไม่ให้ ตนเองเดือดร้อนและไม่ไปทำให้คนอื่นเดือดร้อน หรือพูดได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินชีวิต บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้ชีวิตพอเพียงสอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม ไม่ทำการใด ๆ เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อทำอะไรที่เกินตน รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน โดยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คือ คำนึงถึงความพอดี ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป^{๕๒}

ปรีชา พรหมมา ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์รายได้ของเกษตรกรจากการดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจแบบพอเพียงในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้เข้าใจเป็นอย่างดีว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระราชดำริใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกษตรกรมีการทำเกษตรผสมผสาน มีการประยุกต์ใช้ สารธรรมชาติเพื่อกำจัดแมลงแทนสารเคมีและมีการรวมกลุ่มเพื่อทอผ้าและจักสาน^{๕๓}

^{๕๒} พระวิทยา ญาณสาโร (คัมภีร์ราษฎร์), “ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๗ - ๑๐๘.

^{๕๓} ปรีชา พรหมมา , “การวิเคราะห์รายได้ของเกษตรกรจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง ในจังหวัดเพชรบูรณ์” **วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต** (สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๓. หน้า ก.

จตุพล ยะจอม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับความรู้ความเข้าใจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปายอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นหัวข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจมากที่สุดได้แก่ ประเด็นความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมี ภูมิคุ้มกันในตัว รองลงมาได้แก่ ประเด็นการดำเนินชีวิตทางสายกลางถือเป็นเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้น ยังได้แสดงความคิดเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส ไว้เพื่อชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้แก่พสกนิกรชาวไทย ๒. ระดับการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลปาย อยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ในสวนของการปลูกพืชผัก สวนครัวไวกินเองในครัวเรือน อีกประการหนึ่งที่น่าไปใช้ในการดำเนินชีวิตก็คือการประหยัดอดออม ใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ใช้จ่ายฟุ้งเฟ้อ ๓. ระดับการ การมีส่วนร่วมกับชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยการเข้าร่วมรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านกองทุนอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ๔. การดำเนินการของชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง โดย การรวมกลุ่ม ต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมรวมกัน เพื่อที่จะเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน เช่นการรวมกลุ่มอาชีพ ต่างๆ การรวมกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และ ประเด็นที่ชุมชนมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกันก็เป็นประเด็นที่ ชุมชนใช้ในการดำเนินการมากเช่นเดียวกัน^{๕๔}

ศิริกุล ดำรงมณี งานวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ” ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบชาวพุทธในแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๑) หลักคำสอนทางสายกลางของพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความพอดีและพอเพียงในเศรษฐกิจพอเพียง

๒) แนวคิดทางเศรษฐกิจของทั้งสองระบบ ยังนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ

๓) ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้รับการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดด้วยการทำให้เข้าใจต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง^{๕๕}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชปรัชญาซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อให้สังคมไทยมีชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ไม่ว่าเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ บนพื้นฐานวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยนำมาประยุกต์ใช้ และที่สำคัญการดำรงชีวิตจะต้องอยู่บนความพอเพียง มีความพอประมาณในการเป็นอยู่ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่นมีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน มีความรัก ความเอื้ออาทร มีความรู้รักสามัคคี รักชุมชนรักผืนแผ่นดินรักประเทศชาติที่ให้ความร่มเย็นแก่เราเองและลูกหลานของเราสืบไป

^{๕๔} จตุพล ยะจอม, “การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, การค้นคว้าแบบอิสระ **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการเมือง และการปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

^{๕๕} แก้ว ชิตตะขบ, **หลักปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓).

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

พระครูนนทวิวัฒน์ (วีระโม) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลัก สาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่าเทศบาลตำบลปลายบางได้บริหารงานตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ ๓.๖๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตาม หลักสาราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการ บริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การ บริหารงานของเทศบาลตำบลตามหลัก สาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๖}

ชัยวัฒน์ สุวรรณศักดิ์สิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น; กรณีศึกษาของสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลเสม็ด จังหวัด ชลบุรี ผลการวิจัย พบว่าปัญหาของรูปแบบการบริหารงานของสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สืบเนื่องมาจากบุคลากร ไม่พอคือไม่สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารงานทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ขาด โครงสร้างของงานบางส่วนส่วนหนึ่งของปัญหาจะเห็นได้ว่ามาจากที่ทาง เทศบาลเองเพิ่งได้รับการ ยกระดับฐานะมาเป็นเทศบาล และทางคณะผู้บริหารเพิ่งได้รับการ เลือกตั้งเข้ามาจึงทำให้กรอบ อัตรากำลังและแผนงานยังไม่มีผลบังคับใช้^{๕๗}

จักรวาล ภักดีสกุลสวรรค์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความรู้และบทบาทคณะกรรมการ ชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลนาจาน อำเภอสี่หมุก จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า ๑) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน เทศบาลตำบล นาจาน อำเภอสี่หมุก จังหวัดขอนแก่น กรรมการชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ของกรรมการชุมชน ผู้บริหารเทศบาลและสมาชิกสภาท้องถิ่น ๒) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ชุมชน ของคณะกรรมการชุมชน เทศบาลตำบลนาจาน อำเภอสี่หมุก จังหวัดขอนแก่น กรรมการ ชุมชน เทศบาลตำบลนาจานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งชุมชนย่อยเพื่อส่งเสริมให้คนใน ชุมชนมี คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาชุมชนที่ดี และเห็นว่าชุมชนหนึ่งๆ จะมี คณะกรรมการ ได้ ๙-๑๑ คน ๓) การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของกรรมการชุมชน กรรมการชุมชน ทั้งหมดได้ส่งเสริม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน และพัฒนาคุณภาพ ชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและการปกครองท้องถิ่น และด้านการพัฒนาสาธารณสุข

^{๕๖} พระครูนนทวิวัฒน์ (วีระโม), “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๕๗} ชัยวัฒน์ สุวรรณศักดิ์สิน, “การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ; กรณีศึกษาของ สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลเสม็ด จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓.

สมบัติของชุมชน ๔) สมรรถนะในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชน พบว่า กรรมการชุมชนมีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำ และมีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำ มีความกระตือรือร้น สนใจ และเรียนรู้ที่จะพัฒนาขีดความสามารถ ของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำมาซึ่งความเจริญของชุมชน มีความรู้เข้าใจบทบาทหน้าที่ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในท้องถิ่น ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความสามารถในการกำหนดนโยบายมีการวางแผนและการ บริหารจัดการที่ดี^{๕๘}

นาริรัตน์ กว้างขวาง ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มารับบริการจากเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมือง สมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านการเปรียบเทียบการบริหารงานเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนมีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอ เมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ในการติดต่อ ที่ต่างกัน ต่างกัน มี ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของเทศบาลตำบลบาง เมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๙}

อัมพร รุ่งศรี ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท” ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาการดำเนินงานและ ประสิทธิผลของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัด ชัยนาท ตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัด และตามการประเมินของประชาชน พบว่ามีความสอดคล้องกัน ทั้ง ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการเกษตร ยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผล ประเมินอยู่ในระดับมากและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้เทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัด ชัยนาท มีประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายตาม

^{๕๘} จักรารุช ภักดีสกุลสุวรรณ, “การศึกษาความรู้และบทบาทคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลนาจาน อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๓.

^{๕๙} นาริรัตน์ กว้างขวาง, “การบริหารงานเทศบาลตามหลักสาราณียธรรม ๖: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตรงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้^{๖๐}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “เทศบาล” เป็นการปฏิบัติตาม หลักใน การบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลของระเบียบบริหารราชการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า จึงจะทำให้เป็นผู้บริหารที่มี ประสิทธิภาพ และเพื่อศึกษาหารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาของเทศบาลให้ประสบความสำเร็จตามนโยบายวัตถุประสงค์ที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้

^{๖๐} อัมพร รุ่งศรี, “ประสิทธิผลของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓).

ตารางที่ ๒.๔.๑ สรุปสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง / หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลงานวิจัย
๑.	ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลัก เศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ	พระมหามิตร ฐิตปณฺโณ (วันยาว), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.	๒๕๕๐	คุณภาพ	ความรู้จักพอประมาณมุ่ง พัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณของคนให้มีความสำนึก (โยนิโสมนสิการ) ก่อนแล้วจึงอุปโภค บริโภค คือการยกระดับชีวิตที่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์บุคคลได้
๒.	การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมอง ของพระพุทธศาสนา	พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี (จันท๊ะ) , มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑	๒๕๕๑	คุณภาพ	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธ ธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ
๓.	ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	พระวิฑยา ญาณสาโร (คัมภีร์),มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.	๒๕๕๔	คุณภาพ	หลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม ไม่ทำบาปใด ๆ เปียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อทำอะไรที่เกินตน รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นตาม ความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน โดยดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง

ตารางที่ ๒.๔.๑ (ต่อ)

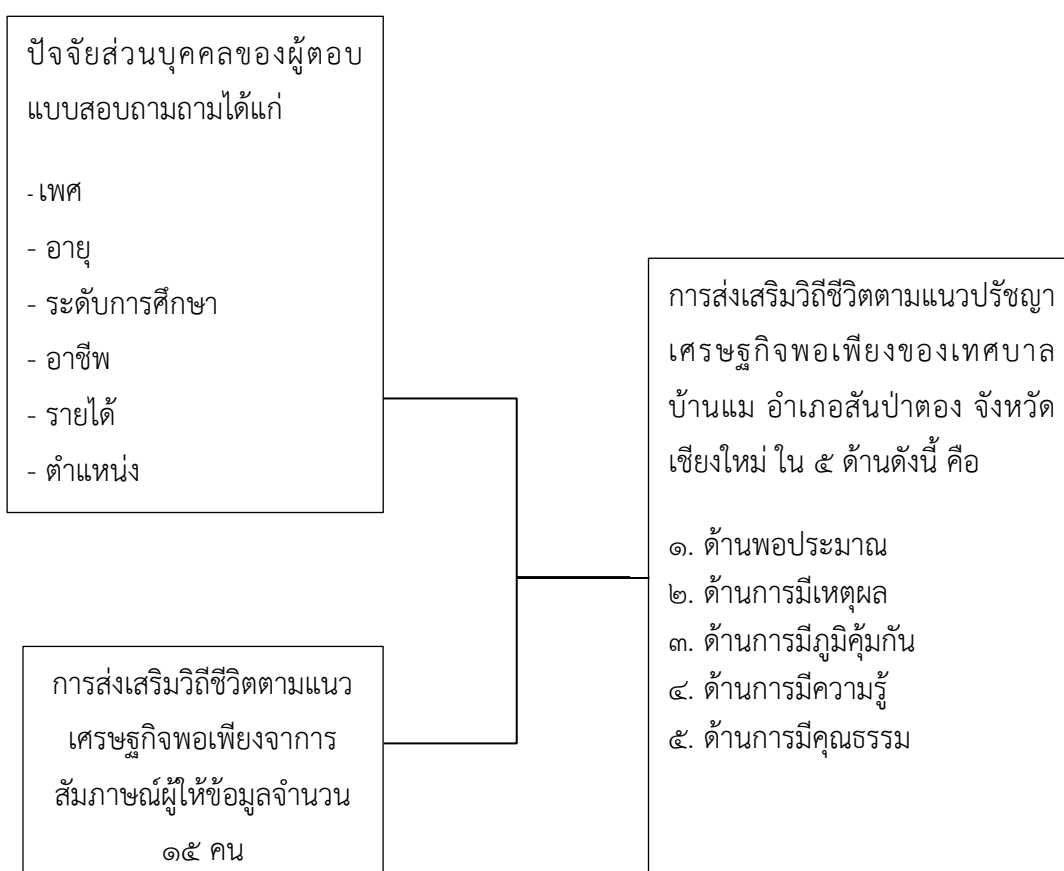
ที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง / หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลงานวิจัย
๔.	การวิเคราะห์รายได้ของเกษตรกรจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบ พอเพียง ในจังหวัดเพชรบูรณ์	ปรีชา พรหมมา , มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.	๒๕๕๓	ปริมาณ- คุณภาพ	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้เข้าใจเป็นอย่างดีว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกษตรกรมีการทำเกษตรผสมผสาน
๕.	เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ	ศิริกุล ดำรงมณี , มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.	๒๕๕๖	คุณภาพ	หลักคำสอน"ทางสายกลาง" ของพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความพอดีและพอเพียงในเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ แนวคิดทางเศรษฐกิจของทั้งสองระบบ
๖.	การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	จตุพล ยะจอม , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒	๒๕๕๒	ปริมาณ- คุณภาพ	การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ความรู้ความเข้าใจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ระดับการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาล การดำเนินการของชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔^{๖๑} ผู้วิจัยเป็นแนวทางกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภาพที่ ๒.๒.กรอบแนวคิดการวิจัย

^{๖๑} สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๕ แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : รัฐมนตรี).